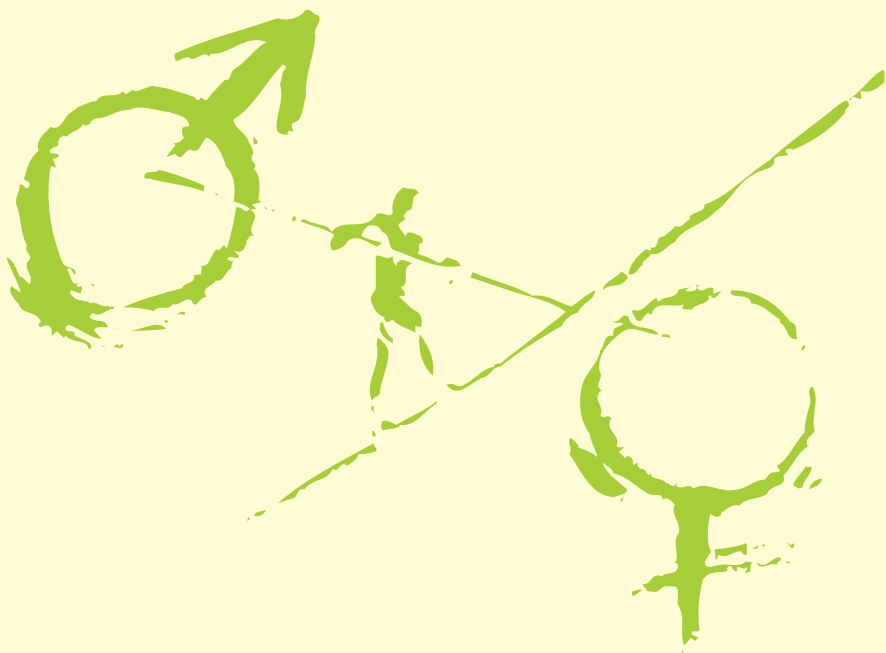

Родово буџетирање: практична имплементација

Прирачник

COUNCIL OF EUROPE   CONSEIL DE L'EUROPE

**Родово буцеширање:
практична имплементација**

Прирачник

подготвен од Шила Квин

Генерален директорат за човекови права
и правни работи
Совет на Европа
април 2009 г.

Édition française : L'égalité dans les budgets : pour une mise en oeuvre pratique.
Manuel

Шила Квин е консултант и истражувач, со седиште во Округот Виклоу, Ирска, која своите трудови ги фокусира врз еднаквоста (посебно родовата еднаквост) и социјалната инклузија. Таа е член на управувачкиот комитет на Групата на жени за буџетирање на Велика Британија.

Авторката би сакала да им се заблагодари на сите претставници на државите членки на Советот на Европа кои ѝ обезбедија материјали и информации, како и на членовите на Управниот одбор за родова еднаквост за нивната експертиза и коментари по нацртот на овој документ. Исто така, сакам да им се заблагодарам на членовите на Европската мрежа за родово буџетирање, посебно на Дајан Елсон, Елизабет Клацер, Реџина Фреј, Алиса Меккеј, Јоланда Хубето, Прија Алварез, Анџела О'Хаган, Анализа Росели и Тера ван Ош за информациите во врска со иницијативите за родово буџетирање во нивните држави и за нивните коментари. Посебна благодарност до Ен-Мари Фараџи и Пола Хинки од Секретаријатот на Советот на Европа, како за нивните совети, така и за нивната трпеливост.

Генерален директорат за човекови права и правни работи
Совет на Европа
F-67075 Strasbourg Cedex

<http://www.coe.int/>

© Council of Europe, 2009

Содржина

Вовед

Цел на Прирачникот	3
Целна група	4
Напредок во однос на вклучувањето на родовите прашања во главните политики	6
Родовото буџетирање амбициозен проект	6
Содржина на Прирачникот	8

Како да се подготви родовото буџетирање

Вовед	10
Предуслови за родово буџетирање	11
Разбирање на родот	11
Политичка заложба	12
Заложба на администрацијата	13
Оперативно спроведување на владината политика за родова еднаквост	13
Внесување на родот во секојдневните процеси	
Процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики како организациска промена	15
Воспоставување на стандарди и системи за доставување податоци	15
Трите фази на родово буџетирање	16
Алатки за родово буџетирање	22
Анализа на јавни трошоци која го зема во предвид родот	22
Основен пристап анализа на појава на поволности	24
Проширување на анализата	26
Градење на експертиза за родови прашања	29
Интегрирање на родот како категорија на анализа	30

Родовото буџетирање на различни нивоа

Ниво на централна власт	37
Внесување на родовото буџетирање во законодавството	38
Поврзување на родовото буџетирање со процесите на буџетска реформа	42
Вежби во однос на трошоците	42
Родовото буџетирање на секторско ниво/ниво на одделение	45
Родовото буџетирање на регионално ниво/ниво на локална самоуправа	47
Родовото буџетирање на програмско ниво	49
Пилот иницијатива за родово буџетирање	52

Улогата на граѓанското општество

Вовед	55
Австрија Мониторинг група: Родово и јавно финансирање	58

Федерална иницијатива за родово буџетирање на Германија (BigBudget)	59
La Plataforma Impacto de Género Ya	61
Женска група за буџетирање на Велика Британија	62
Европска мрежа за родово буџетирање	64

Анекси

Речник	67
Материјали	71
Интернет страни	72
Библиографија	73

Bobeg

Цел на прирачникот

Целта на оваа публикација е да биде водич кон практиката на родово буџетирање. Ова не е книга со првични чекори. Постојат многу публикации кои ја заговараат потребата, даваат основни информации и го објаснуваат историјатот на родовото буџетирање и дел од нив се наведени кон крајот на прирачникот под Материјали, страна 71.

Овој прирачник подразбира дека се поседува предзнаење за родот, целите на стратегијата за родова еднаквост, начините на кои се манифестира родовата нееднаквост, потребата од структурна промена со цел да се справиме со ненамерната родова нееднаквост, основата на вклучувањето на родовите прашања во главните политики како стратегија за подобрување на родовата еднаквост. Родовото буџетирање, како инструмент на вклучување на родовите прашања во главните политики, не може да се имплементира без познавање на овие основни прашања. Одредени пилот иницијативи во однос на родовото буџетирање доведоа до ново или подлабоко разбирање на родот кај сите засегнати лица. Сепак, усвојувањето на стратегија за родово буџетирање бара претходно искуство во напорите за постигнување на родова еднаквост. Родовото буџетирање само по себе не е алатка која ги содржи првите чекори.

Следното поглавје, Како да се подготви родово буџетирање, страна 10, започнува со разгледување на видот на искуство и условите кои треба да се исполнети со цел да се започне со родово буџетирање. Тие се дел од „Како да се подготви родово буџетирање“. При употребата на овој прирачник може да се јави искушение да се прескокнат овие под-глави и да се премине кон текстот кој се занимава со специфичните алатки и пристапи. Постои голема потреба од специфични алатки, од основната азбука, и од јасно наведени чекори. Сепак, основата не може да се избегне или прескокне тргнувајќи по покуса патека. Ова е посебно значајно доколку употребата на родово буџетирање е со цел да се премине од аналитичко разгледување кон градење на стратегија за вклучување на родовите прашања во главните текови. Искуството на многу лица вклучени во родово буџетирање покажува дека бидејќи алатките треба да се адаптираат, позначајно е да се фокусираме на развивање на пристап кој се базира на локалните специфики. Конкретните алатки за анализа, преформулирање и вклучување на родовите прашања во главните текови ќе се појават откако ќе биде идентификувана целта.

Што е родово буџетирање?

- Тоа е начин на поврзување на политиката на родова еднаквост со макроекономската политика.
- Се базира врз премисата дека буџетите не се неутрални во однос на родот.
- Се однесува на делот на прибирање на приходите како и на трошковната страна на буџетите.
- Започнува со анализа на влијанието на буџетот врз жените и мажите и напредува кон интегрирање на родот во процесот на планирање на буџетот.
- Тоа е начин за унапредување на вклученоста на родовите прашања во главните текови.
- Не подразбира посебен буџет за жените.
- Подразбира буџетирање кое е ориентирано околу луѓето.
- Подразбира подетално проучување на резултатите од буџетите.
- Овозможува подобро таргетирање и на тој начин, поефикасно распределување на јавните трошоци.
- Повикува на учество поширок спектар на засегнати страни на тој начин продлабочувајќи ги демократските процеси.
- Може да се примени на специфични буџетски линии или буџетски програми.
- Негова крајна цел е примена на пристап кој е сензитивен на родот во однос на сите аспекти на сите буџетски процеси и вклучување на родот во главните политики.

Целна група

Овој прирачник е наменет за употреба на лицата кои се одговорни за спроведување на родовото буџетирање. Родовото буџетирање, како што е дефинирано од страна на Советот на Европа претставува вклучување на родовите прашања во главните политики во однос на буџетските процеси*.

Дефинирање на родовото буџетирање

„Родовото буџетирање е примена на политиката на вклучување на родовите аспекти во буџетскиот процес. Тоа подразбира проценка на буџетите базирана врз родовите аспекти, вметнување на родовата перспектива на сите нивоа од буџетскиот процес и реструктурирање на приходите и трошоците со цел да се промовира родовата еднаквост.“

Дефиницијата на Советот на Европа за вклучување на родовите прашања во главните политики ги идентификува и лицата кои се одговорни за таквиот процес, т.е., „актерите кои вообичаено се вклучени во креирање на политиките“.

Дефинирање на вклучувањето на родовите прашања во главните политики

„Процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики претставува (ре)организација, подобрување, развој и евалуација на процесите на креирање политики, пришто се вметнува перспектива на родова еднаквост во сите стратегии на сите нивоа и фази од страна на актерите кои се

вообичаено вклучени во креирање на политиките.”

Затоа, родовото буџетирање не треба да им се препушти на нови групи на специјалисти, туку треба да го развиваат и конечно да го прифатат оние лица чија секојдневна работа подразбира формулирање и спроведување на јавните политики и нудење на услуги. За таа цел, најголемиот дел од работата ќе ја завршат избраните државни претставници, државните службеници и другите јавни службеници. Генерално, доброто управување и посебно политиките на вклучување на родовите прашања во главните текови бара инволвирање на други субјекти во процесот, вклучувајќи го невладиното општество, пратениците, општествените партнери, синдикатите, експертите по родови прашања и научната јавност. Пред се, „актерите кои се вообичаено вклучени” треба да работат со жените, да отворат простор за учество на жените и да креираат канали за да се чуе нивниот глас.

Улогата на граѓанското општество е суштествена. Голем дел од пионерската работа во однос на родовото буџетирање ја презема граѓанскиот сектор. Онаму каде родовото буџетирање било најуспешно, бил вклучен граѓанскиот сектор, иницирајќи, застапувајќи го родовото буџетирање, обезбедувајќи експертиза и во својство на вршење мониторинг.

Напредок во однос на вклучувањето на родовите прашања во главните политики

Оценувањето на процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики укажува на голем број ограничувања и предизвици (Види Опсервации во врска со вклучувањето на родовите прашања во главните политики подолу). Така, постои одредена загриженост меѓу оние кои се залагаат за родово буџетирање за поврзувањето на родовото буџетирање со вклучување на родовите прашања во главните политики. Родовото буџетирање, со својот фокус врз буџетот врз парите ги воведува родовите прашања во една нова сфера на владино креирање на политики. Како што пишува Холвоет, родовото буџетирање „го ослободува родот од арената на 'меки' социјални прашања и го издигнува на ниво на макроекономија” (Холвоет, 2006 година). Во случајот на процесот на вклучување на родовите прашања во главните текови, почетната ентузијастичка политичка заложба, по која беше усвоен родово-ориентираноот пристап скоро универзално пред повеќе од една деценија, не се одржа. Сепак, постои одредена надеж дека фокусирањето врз буџетите може да го оживее и концептот на вклучување на родовите прашања во главните политики. Навистина, овој прирачник го позиционира родовото буџетирање во рамките на стратегијата за вклучување на родовите прашања во главните политики и врз премисата дека таквата стратегија не може да се спроведе без фокусирање врз буџетот.

* Со развојот на практиката на родово буџетирање, многу од проектите може да се сметаат дека се надвор од опсегот на оваа дефиниција. Честопати, очекувањата кои се поврзани со родовото буџетирање се многу различни од оние кои се поврзуваат со политиката на вклучување на родовите прашања во главните текови. На пример, во многу држави кои неодамна добија независност, целта на кампања за застапување на родовото буџетирање е да се обезбеди поголем буџет за општествените услуги и социјалната заштита. Во делот Пилот иницијатива за родово буџетирање, страна 52 се разгледуваат низа проекти кои се обидуваат да воведат пристап кој е чувствителен на родовиот аспект во одлуките за буџетирање, но кои од различни причини не се во согласност со пристапот на вклучување на родовите аспекти во главните политики.

Родово буџетирање амбициозен проект

Концептот на родово буџетирање предизвика прилична збунетост кога се појави како потенцијално продуктивна стратегија во Европа пред околу десет години. Но, како може родовата еднаквост и националните буџети да се стават во иста реченица? Ова беа сфери на политика кои припаѓаа на различни светови. Прашањата поврзани со родовата еднаквост припаѓаа во портфолиото на социјалната политика, додека подготвувањето на буџетот беше воглавно резервирано за попостежителниот ресор финансии. И покрај поважните глобални стандарди, заложбите за унапредување на родовата еднаквост не се стекнаа со приоритетен статус. Од друга страна доминира економската политика и последователното реструктурирање на националните буџети. Претпоставките кои се во основата на подготвување на буџетирањето значат мал или никаков пристап за размислувањата за еднаквоста.

Оттогаш дојде до извесна промена. Родовата еднаквост стекна одреден пристап и во некои случаи во тек е солидна фундаментална работа во однос на родовото буџетирање. Во некои од европските држави, проектот за развивање на буџети кои се чувствителни на родот е ставен на легислативна основа. Во други држави, каде стратегијата за вклучување на родовите прашања во главните политики е вметната во владините активности, системите, процедурите, инструментите, експертизата и стекнатото искуство се применуваат на буџетските процеси. Во некои држави во тек се иницијативи за родово буџетирање, генерално во вид на пилот проекти како начин за нивно тестирање.

Родовото буџетирање е амбициозен проект. Тоа бара големо померување во однос на начинот на размислување и во праксата. Вклучува отворање на процесот на подготвување на буџетот пред поширока група на засегнати страни; повикува на повторно приоритизирање на прашањата на еднаквоста; бара усогласување на заложбите на политиките со распределбата на ресурси; инсистира да се признае економијата на грижа и потребата од трансформација на начините на кои се формулираат и имплементираат националните буџети.

8

Значајно е да се има во предвид амбициозната природа на проектот на самиот почеток. Родовото финансирање бара работа. Некои од лицата кои се залагаат за родовото буџетирање би сакале да испратат порака дека нема да произлезат големи барања во однос на квантитетот на работата врз службениците. Сепак, како што и вклучувањето на родовите прашања во главните политики е позиционирано како потфат на трансформација, истото се однесува и на родовото буџетирање. На истиот начин како и со секој друг план за организациска промена, така и реализацијата на родовото буџетирање се потпира врз организациска промена која резултира со подобра политика и буџетски резултати за промовирање на родовата еднаквост и зајакнување на положбата на жените.

Опсервации во врска со вклучувањето на родовите прашања во главните политики

Содржина на Прирачникот

Како да се подготви родово буџетирање

Суштината на овој Прирачник е Како да се подготви родово буџетирање, страна 10. Овој дел почнува со поставување на предусловите кои се основни за имплементација на родовото буџетирање. Земени заедно, тие ја опишуваат средината која е неопходна за унапредување на родовото буџетирање над нивото на аналитичка вежба кон ефектуирање на акција која произлегува од стратегијата.

- Стратегијата треба да се води од врвот, со силна политичка заложба.
- Постои потреба од поголема концептуална јасност и од конзистентна порака за тоа што претставува концептот на вклучување на родовите прашања во главните политики.
- Кај многу актери недостига експертиза, особено околу имплементацијата на родовите прашања и промените.
- Теоретски, мерките на позитивна акција се комплементарни со политиката на вклучување на родовите прашања во главните текови, но во праксата тие се честопати конкурентни концепти.
- Често фокусот се става врз средствата, наместо врз целта на родовата еднаквост.
- Стратегијата за вклучување на родовите аспекти во главните текови мора да вклучи јасно дефинирани цели и мерливи резултати, поставени во одредени временски рамки.
- Проценката на влијанието на родот треба да биде задолжителна, со примена на санкции кога нема да се постигнат критериумите.

Потоа, овој дел го разгледува процесот кој се состои од три фази во вклучување на родовото буџетирање во главните политики:

- Започнување со анализа,
- Реструктурирање на буџетите за да се постигнат целите на родовата еднаквост,
- Преминување кон систематска работа за вметнување на родот во сите буџетски процеси.

Делот „Како“ исто така се занимава со специфичните алатки, методологии, пристапи. При разгледувањето на поскората пракса која се применува низ Европа, се увиде дека постојат многу сличности во однос на пристапот и инструментите кои се модификувани според локалните специфики и појдовни точки. Овој Прирачник има за цел да презентира синтеза на некои од нив, како и одреден број на дискретни модели и рамки. Земено заедно, тие ги покриваат сите три фази; така што постојат алатки/методологии на анализа; методологии/рамки за усогласување на буџетите со целите на родовата еднаквост; и методологии/пристапи за вклучување на родовите аспекти во сите буџетски процеси.

Сите содржини од делот „Како“ треба да се сфатат како вкупен пакет или работна програма; секоја фаза е поврзана со другите, пришто работата на секоја од фазите придонесува и ги зајакнува останатите две фази и целокупниот процес.

Како и во другите делови од Прирачникот, и во овој дел се наведени специфични примери од цела Европа.

Родовото буџетирање на различни нивоа

Следниот дел го разгледува родовото буџетирање на различни нивоа во владините институции или на различни точки од линијата на трошење. Намерата е да се истражи какви активности се можни на овие нивоа, главно давајќи примери за тоа што е сторено на различни нивоа. Треба да се забележи дека освен повикувањето на примери, се посветува мало внимание на родовото буџетирање што се однесува до приходната страна на буџетот.

Улогата на граѓанското општество

Граѓанското општество игра повеќеслојна улога во врска со родовото буџетирање во смисла на експертиза, заговарање, мониторинг, практикување, како партнер. Моделите кои групите на граѓански организации ги усвоиле варираат, како што варираат и нивните стратегии и ниво на вклученост во работата на владата. Освен општата дискусија, овој дел дава профил на некои од овие групи во Европа.

Како да се погоиби родово буџетирање

Вовед

Целта на оваа публикација беше да понуди едноставен и практичен водич за имплементација на родовото буџетирање. На самиот почеток мора да се каже дека родовото буџетирање не е едноставна работа, ниту пак постои една универзално применлива алатка. Подготовките за оваа публикација открија дека се користат слични пристапи во бројни иницијативи, посебно во областа на анализата. Она што произлегува од литературата е дека најпотребно е да се биде подготвен за развивање на методологија, базирана врз заложбата за промовирање на родова еднаквост, наместо да се бара нереалната алатка за општа примена.

Прирачникот ја претставува работата во врска со родовото буџетирање која се состои од три елементи:

- Првиот е низата предуслови кои се основни за одржлива работа во областа на родовата еднаквост.
- Вториот ги покрива трите фази преку кои родовото буџетирање се вклучува во главните политики.
- Третиот елемент е примерот на алатки кои се користат во иницијативите за родово буџетирање во Европа.

Постои тенденција да се премине веднаш кон алатките. Тие подразбираат уреден процес, практична вежба со почеток, средина и крај, како и примена на техника која има дефинирани параметри. Примената на алатките врз конкретни буџетски линии или на збирно ниво за да се изготви анализа во однос на родовите аспекти е значаен дел од работата поврзана со родовото буџетирање; која е исто така значајна за подигање на свеста за родовите прашања. Сепак, постојат одредени претходни услови за да се постигне одржливост на родовото буџетирање. Понатаму, треба да се заврши голема работа за вклучување на родовото буџетирање во главните текови.

Сите три елементи од работата поврзана со родовото буџетирање бараат внимание на постојана основа. Исто како што националните буџети се прикажани дека имаат циклична природа, таква е и природата на работата за родово буџетирање.

Предуслови за родово буџетирање

Текстот во ова поглавје не содржи практични алатки, па сепак овие елементи се претставени во делот „Како да се подготви родово буџетирање“. Нивното вметнување во овој дел потцртува една клучна премиса или претпоставка која е во основата на прирачникот; тоа е дека родовото буџетирање зависи од почетната, базична работа. Оние кои сакаат да се зафатат со родово буџетирање треба да имаат искуство и разбирање во решавање на прашања кои се релевантни за родовата еднаквост. Овие основни елементи кои овде се дискутираат можеби се разгледувани, и во многу случаи навистина биле предмет на обработување во други прирачници и насоки.

Разбирање на родот

Родовата нееднаквост сеуште опстојува во Европа. Жените и понатаму заработуваат помалку, се преоптоварени со неплатена работа за обезбедување грижа, тие се предмет на физичко и сексуално насилство, ограничени се при остварувањето на можностите на пазарот на трудот и се на многу други начини во неповолна положба.

Разбирањето за тоа како се јавува нееднаквоста во однос на родот е клучно за решавање на различните манифестации на таа нееднаквост. Неопходна почетна точка, доколку сакаме да ја отстраниме родовата нееднаквост и да работиме кон општество на еднакви е да се познаваат начините на градење на родот и родовите односи и нивно остварување во општеството и да се сфати дека родовите прашања треба да се вклучат во владините институции и процеси. Посебните програми за жени, при обезбедувањето на мерки за поддршка во одредена област не се адекватни. Пристапот кој гледа на жената како на проблем што се однесува до владината политика, каде успехот се мери според бројот на жени на кои им се дава поддршка преку овие специјални програми е во самата основа погрешен.

Во контекст на родовото буџетирање, каде фокусот е врз буџетот како инструмент на макроекономската политика, разбирањето на улогата на жените во неплатената економија на грижа и односот меѓу овој вид и пазарната економија е основно за да се изврши соодветно преформулирање на политиките и буџетските линии.

Учењето од иницијативите за родово буџетирање го подвлекува фактот дека недостигот на свест за неповолната положба со која сеуште се соочени жените е сеуште проблем кога станува збор за владините одговори. GenderAlp, наднационална иницијатива за родово буџетирање го идентификува овој проблем како „една од најголемите задачи и предизвици“, додека иницијативата на градот Минхен заклучи дека постои недостаток на вештини за анализирање на ефектот на услугите врз специфични таргет групи.

Политичка заложба

12

Од конференцијата во Пекинг во 1995 година, вклучувањето на родовите прашања во главните политики беше прифатено скоро на универзално ниво како стратегија со која треба да се цели кон остварување на родова еднаквост. Поддржувањето на одредена стратегија е само првото ниво на политичка заложба. Политиката станува немоќна доколку не постои осмислено и систематско спроведување. Вистинската политичка заложба ја демонстрира политичкото раководство и врши контрола, што од друга страна подразбира поставување на долгорочна визија и гарантирање дека заложбата кон родовата еднаквост ќе остане долгорочно на агенда. Потребна е политичка волја изразена преку јасно дефинирани цели за родова еднаквост и преточена во остварливи таргети.

Овој императив произлегува од искуствата на многу држави. Министерството за родова еднаквост на Шпанија известува дека „и покрај добрите намери,

имплементацијата на родовите буџети е невозможна без напорите на највисоките политички кругови.” Во Австрија, д-р. Елфриде Фриц од Федералното министерство за финансии пишува за воспоставување на правната основа за родовото буџетирање, но „неговата имплементација бара политичка волја”.

Заложба на администрацијата

Во рамки на структурата на владините сектори и агенции, оперативната одговорност лежи кај државните службеници на различни нивоа на положба. Во атмосфера на зголемен обем на работа и временски рокови кои притискаат, треба да се направат приоритети. Родовата еднаквост не се смета дека е дел од суштинската работа, туку на неа се гледа како на една од бројните теми кои се интерсекторски и затоа значат дополнителна работа.

Еден извештај од Шведска ја забележува тешкотијата за убедување на менаџерите и раководните лица да ја увидат суштината на различните видови перспективи за вклучување на родовите прашања во главните текови во она што тие го сметаат за нивна основна активност. При вклучувањето на координатори за родови прашања или кога се организира обука за родовите прашања се прави обид да се заговара дека вклучувањето на родот во главните политики ќе влијае врз зголемена ефикасност и ефективност и ќе дозволи поголема фокусираност врз резултатите и целите. Потребни се заложби и лидерство за промена на перспективата за да се увиди дека вклучувањето на родовите прашања во главните политики е всушност суштината во целата активност. Во оваа смисла, извештајот на Норвешка за работата во однос на родовото буџетирање во рамките на нордскиот проект заклучува дека работата на државните агенции во врска со родовата еднаквост „мора да биде авторизирана и постојано присутна во комуникациите во рамки на менаџерскиот дијалог”.

Оперативно спроведување на владината политика за родова еднаквост

Значајно е националната политика за родова еднаквост да се прилагоди на спецификите на работењето на секој владин ресор и агенција. Степенот до кој политиката на родова еднаквост е оперативна може да се мери според тоа дали е усвоена стратегија за имплементација со стандарди, таргети и индикатори според кои може да се следи напредокот.

Целите кои се поставуваат на национално ниво треба да се локализираат. Како можат владините агенции да придонесат кон целите за родова еднаквост ако тие цели се артикулирани само на глобално ниво? Во Ирската иницијатива за родово буџетирање, беше забележан начинот на кој ирската економска политика беше детално преточена во работењето на Управниот одбор за претприемништво на округот Роскомон, додека државната политика за родова еднаквост не беше воопшто артикулирана. На сличен начин, поставувањето на локални стандарди, како во примерот даден од Иницијативата на Сиена за родово буџетирање (види стр. 48) е позначајно отколку наведувањето на национални податоци.

Скалилото - Процедура за одржлив процес на вклучување на родовите прашања во главните политики.
JämStöd, Шведска

Во својата презентација пред Управниот одбор за родова еднаквост (CDEG) на Советот на Европа во 2007 година, Ен Боуман, Претседавач на JämStöd објаснува дека „Скалилото беше формулирано за да биде алатка да ја покаже комплексноста на работата во областа на вклучувањето на родовите прашања во главните политики.”

8-те чекори на скалилото се следните:

• Чекор 1: Основно разбирање

Персоналот се обучува за прашања во врска со родот и родовата еднаквост и посебно во врска со Националната политика за родова еднаквост.

• Чекор 2: Разгледување на условите

Оваа фаза би можела да се поврзе со вежба на имагинација каде персоналот ги разгледува карактеристиките на една организација каде постои родова еднаквост, гледајќи на придобивките во однос на работењето на организацијата и кон таргет групите во кои тие работат.

• Чекор 3: Планирање и организација

Овој чекор го врши вишиот менаџмент развивајќи стратегија која ќе вклучи јасни цели и соодветни механизми за проверка и контрола.

• Чекор 4: Правење на листи

Ова е вежба на правење листи каде активностите на организацијата се наведуваат и потоа се носат одлуки во врска со тоа во кои области има потреба од подобрување.

• Чекор 5: Истражување и анализа

Користете ги резултатите на списокот како основа за анализа за родова еднаквост во однос на активностите на организацијата.

• Чекор 6: Формулирање на цели и мерки

Организацијата подготвува Акциски план формулирајќи ги целите, индикаторите и мерките за создавање на активности кои се родово еднакви.

• Чекор 7: Спроведување на мерките

Организацијата ги спроведува мерките кои се потребни за постигнување на родова еднаквост во нејзините активности.

• Чекор 8: Евалуирање на резултатот

Процесот на евалуација се презема за да се погледне што било постигнато, што е научено и кои биле предизвиците, областите кои треба да се подобрат итн.

Целосниот Прирачник за вклучување на родовите прашања во главните политики е достапен на
<http://www.sweden.gov.se/sb/d/574/a/81982/>

Внесување на родот во секојдневните процеси Процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики како организациска промена

Процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики бара промена. Промената значи да се прават работите на различен начин. Во еден дел промената вклучува земање во предвид на родовите аспекти во секојдневните оперативни процеси. Исто така, подразбира додавање на нови процеси. Овие активности за промена се карактеризирани како организациска промена или развојна работа. Градот Грац во Австрија notiра дека „Пред сè, вклучувањето на родовите прашања во главните политики треба да се идентификува како алатка за управување со организацискиот развој ... чија главна цел е да се променат структурите и процесите во рамки на организацијата.”

Шведска и Норвешка се многу силни во презентирање на вклучувањето на родовите прашања во главните политики и родовото буџетирање како работа поврзана со организациски развој. Во Шведска, Комитетот за поддршка на процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики (JämStöd) подготви целосен систем на алатки и методи „Скалило” базиран врз премисата дека вклучувањето на родовите прашања во главните политики бара работа посветена на организациски развој (види стр. 14). Претседателот на овој Комитет забележува дека онаму каде не е усвоен систематски пристап, процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики не се вкоренил.

Воспоставување на стандарди и системи за доставување податоци

Големите недостатоци во врска со собирањето и управувањето со податоците и понатаму ја отежнува анализата која ги зема во предвид родовите аспекти. Во некои случаи не се прави дури ниту најдиректна вежба на забележување на полот на корисниците на услугите на државните служби. Овој пропуст честопати се случува бидејќи не се согледува потребата за разложување според полот надвор од националните бироа за статистика.

Но, разгледувањето на родовиот аспект на податоците е повеќе од собирање на податоци расчленети според полот. На пример, често е доста тешко од статистиките за вработување и работна сила да се одреди природата и квалитетот на вработувањето и каде може да постојат нееднаквости. Овој вид на анализа бара статистика во однос на пристапот, сегрегацијата на работа, видови на договори за работа, плати, флексибилност на работното време, итн. Меѓународната организација на трудот го нагласи недостигот од статистика за жените во претпријатијата.

Работата на статистичарите и работата на оние кои ги креираат политиките останува во различни области. Потребна е соработка со цел статистичарите да го разберат видот на податоци кои им се потребни на лицата кои ги креираат политиките со цел да се подобрат конкретните политики; на ист начин статистичарите се свесни за предизвиците при собирањето на чувствителните информации, за кои не се свесни оние кои ги креираат политиките.

Во некои случаи, онаму каде се донесени закони за вклучување на родовите

прашања во главните политики и/или се практикува родово буџетирање, постојат одредби кои ги наведуваат специфичните процедури за собирање на податоци анализирани според родот, како и за истражување на опсегот на податоци кои се потребни за вршење на анализа која ги зема во предвид родовите прашања.

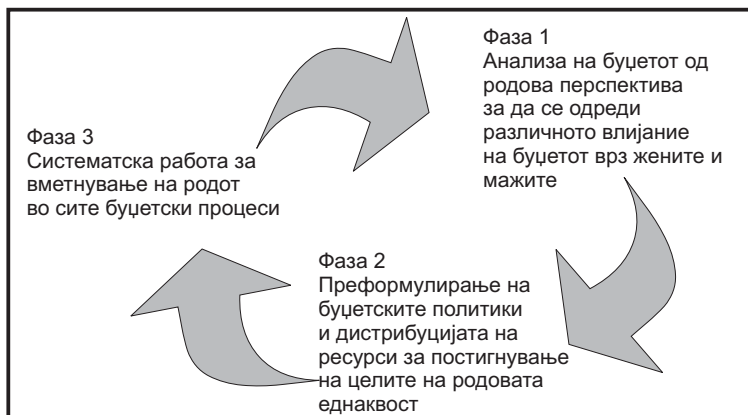
Трите фази на родово буџетирање

Родовото буџетирање се практикува од различни агли, во различни контексти и врз основа на различни очекувања. Литературата која произлегува ни презентира низа на разбирања во врска со природата на родовото буџетирање. Ова може да се очекува со оглед на релативната новина на оваа постапка и земајќи го во предвид исто така и релативно брзото темпо со кое беше прифатено родовото буџетирање. Она што е најзначајно и треба да се нотира е фактот дека низ Европа е направена значајна работа која придонесе кон овој моментум во оваа област. Дојдено е времето кога треба да се надоградиме на овој момент, да ги поддржиме постоечките напори и да охрабриме нови напори, продлабочувајќи ја праксата на родово буџетирање како стратегија за вклучување на родовите прашања во главните политики.

Па како се „прави родово буџетирање?“ Според дефиницијата која е презентирана погоре (Што е родово буџетирање?, страна 4), која го сместува родовото буџетирање како алатка/инструмент за вклучување на родовите прашања во главните политики, логиката сугерира дека родовото буџетирање вклучува три јасни фази на активности, како што се претставени во дијаграмот подолу:

- Фаза 1: Анализа на буџетот од родова перспектива
- Фаза 2: Ребаланс на буџетот врз база на родова анализа
- Фаза 3: Вклучување на родовите прашања во главните политики како категорија за анализа во буџетските процеси

Трите фази на родово буџетирање

Фаза 1

Фаза 1 е неопходниот прв чекор; во прв степен ова е потребно да се демонстрира дека врз мажите и жените имаат влијание буџетите и дека тие се засегнати на различни начини; дека додека економистите и финансиските власти се занимаваат со монетарни варијабли и финансиски износи, крајниот производ на буџетите се услугите, трансферите и платите кои се фокусираат кон луѓето. Ова прво ниво на анализа треба да произведе извештај кој се темели на анализа за крајните корисници или корисниците на буџетските програми според пол. Анализирајќи подлабоко од родова перспектива, анализата може да го демонстрира:

- Степенот до кој буџетот ги задоволува потребите на корисниците;
- Начинот на кој потребите на корисниците според родот и улогите на корисниците придонесуваат кон степенот на задоволство;
- Предизвиците и бариерите со кои се соочуваат оние во таргет групата кои немаат пристап кон услугите;
- Степенот до кој е намален буџетот, што го влошува или не се одразува врз родовата нееднаквост;
- Односот при што почесто постои дисконтинуитет помеѓу декларираните политики посебно политиките за родова еднаквост и буџетските одлуки;
- Зошто буџетот треба да ги има во предвид различните степени на партиципација на жените и мажите во економијата на обезбедување грижа.

Студија за родово буџетирање на градот Базел

Студијата за проширување и рафинирање на методологијата која се користи во студијата BASS (види страна 23) беше усвоена и финансирана од Парламентот на кантонот на градот Базел. Извештајот од оваа студија беше објавен во 2003 г. Во овој случај, беше анализиран самиот буџет, наместо буџетските намалувања. Анализата за корисниците на буџетот според нивниот пол доведе до значајно преиспитување на концептот како да се мери бенефитот од јавното трошење.

Неплатена работна сила на жителите на кантонот Базел со и без деца под 15 годишна возраст во 2000 (часови по година и по лице кое работи)

Лица со/без деца и вид на неплатен труд		Мажи и жени		
		Жени	Мажи	Мажи
		Часови по лице и година		
Со деца под 15 години	Домашна работа	1184	1738	582
	Пружање нега	719	901	522
	Вкупно	2639	2639	1103
Без деца под 15 години	Домашна работа	959	1130	761
	Пружање нега	316	371	254
	Вкупно	992	1167	788
Лица со деца наспроти лица без деца (=100%)	Домашна работа	123.4	153.8	76.4
	Вкупно	191.9	226.1	140.1

Извор: Schweizerische Arbeitskräfteerhebung (SAKE) 2000 (Пресметки: A. Pfeifer and M. Madoerin)

Анализата од Базел е една од малкуте иницијативи за родово буџетирање во Европа која вклучува детално разгледување на влијанието на буџетарните одлуки врз неплатената работна сила.

Иако сета литература за родово буџетирање укажува на значењето од земање во предвид на овој аспект, постојат значајни предизвици во однос на пробивот кон овој степен на анализа. Недостигот на податоци за користење на времето е еден од предизвиците како што е и официјалното затворање очи за тоа што се смета за незапарно производство. Анализата започна со откривање на економското значење на неплатената работна сила во однос на економијата на благосостојба и во продолжение ги истражуваше начините на кои буџетските одлуки влијаат врз таа работна сила. Ова беше постигнато споредувајќи ја неплатената работна сила со државниот стандард и обезбедување на услугите.

Неплатена работна сила и јавно трошење во кантонот на град Базел (2000)

		CHF (× 1 милион)	CHF (× 1 милион) неплатена работна сила на жените
Услуга дадена во домаќинството Која се смета за неплатена работна сила	Домашна работа во кантонот на град Базел	4238.5	2777.8
	Пружање нега (во рамки на домаќинството)	922.0	591.2
	Услуги направени за соседи, пријатели, роднини	224.0	145.1
	Волонтерски активности	295.4	99.5
	Вкупно	5679.9	3613.7
Јавни трошоци на кантонот на град Базел	Трошоци за персонал (болници)	502.0	
	Трошоци за персонал (градинки, државни училишта, професионално советување, дополнителна обука)	179.1	
	Вкупни трошоци за персонал (сите државни службеници на кантонот на град Базел)	1637.3	
	Вкупно	3690.8	
Извор: Gleichstellungsbuero, Stat. Amt und Frauenrat des Kantons Basel-Stadt (ed.) (2003): Der kleine Unterschied in den Staatsfinanzen, Geschlechterdifferenzierte Rechnungsanalysen im Kanton Basel-Stadt, стр. 127			

Фаза 2

Ребалансот на буџетот за да се земе во предвид родот е цел на Фазата 2. Онаму каде анализата ќе открие дека буџетските ресурси не биле дистрибуирани врз основа на рамномерна застапеност во однос на родот, потребен е буџетски одговор за да се отстрани нееднаквоста. Онаму каде распределбата на буџетски ресурси не одговара на владините политики за родова еднаквост, потребно е да се изврши прераспределба по буџетски линии. Откако ќе биде откриен различниот ефект на буџетот врз жените и мажите, постои обврска да се вметне родот како категорија за анализа во буџетските процеси. Во некои случаи, ребалансот може да значи мерка на позитивна дискриминација, привремена линија за дополнителни трошоци насочена специфично врз конкретен проблем. Сепак, привремените или еднократните решенија не ги адресираат основните наоди на една анализа базирана врз родовите аспекти, односно тие буџети не се родово неутрални. Прифаќањето на влијанието на родовите прашања врз буџетите бара промена на усвоените политики за линиите за финансирање со цел трајно да се корегира нееднаквоста и подобро да се таргетира потребата за која е дизајнирана линијата на трошоци.

Фаза 3

Родовото буџетирање не се однесува само на содржината на буџетите; тоа е исто така поврзано со процесите кои се вклучени во подготвување на буџетите. Тоа се однесува на начинот на кој се носат буџетските одлуки, на претпоставките според кои се формулираат буџетите; за тоа кој ги донесува одлуките и кој влијае врз носење на одлуките и за тоа кому му се ускратува таквото влијание. Промовирањето на родовата еднаквост бара промена на структурите и процесите за кои се покажало дека се наоѓаат во основата или кои (ненамерно) промовираат родова нееднаквост. Системите кои тврдат дека се родово неутрални, но всушност се слепи за родовите аспекти и на тој начин се во опасност да бидат пристрасни во однос на родот, мора да се трансформираат за да станат родово одговорни. Ова е работа на Фаза 3; ова е работата на процесот на вклучување на родовите прашања во главните политики и ова е потребно со цел работата во рамки на фазите 1 и 2 да не се изгуби како еднократна активност. Вклучувањето на родовите прашања во главните политики не е еднократна вежба; овој процес на вклучување на родовото буџетирање во главните текови бара постојана заложба за разбирање на родот, што вклучува анализа и консултација, како и постојан буџетски ребаланс за да се земат во предвид минливите потреби на жените и мажите, момчињата и девојчињата.

Андалузија

Во октомври 2007 година, Комисијата за влијание на родот врз буџетирањето на автономниот регион Андалузија го објави својот трет годишен извештај. Опширниот и детален документ воведува две важни промени во организацијата на работата во однос на родовото буџетирање на овој Регион:

- првата е планот за вклучување на родовата перспектива при дизајнирање на буџетот, наместо само во фазата на евалуација;
  - втората промена е формирањето на постојан секретаријат за да ѝ овозможи на Комисијата поголема флексибилност во промовирање на позитивните мерки, управувањето и координацијата.
- Извештајот вклучува и нацрт за напредокот во методологијата, кој се нарекува проект G+. Од клучно значење за G+ е системот за класификација да им даде приоритет на оние буџетски програми кои се најрелевантни за унапредување на родовата еднаквост. Се користат четири критериуми за селектирање на програмите кои:
- имаат капацитет да направат трансформација
  - имаат капацитет да влијаат во голем размер
  - имаат капацитет да ја намалат родовата нееднаквост и
  - се однесуваат на вработување во администрацијата на регионот.

Секоја програма се оценува како што покажува формуларот подолу:

Скала на G+		
	Чувствителност во однос на родот	
Релевантност	Да	Не
Ниска	G1 Програми кои се одразуваат врз луѓето од претежно внатрешна или инструментална природа	
Средна	G Програми со мало влијание, со лимитиран капацитет за промена или намалена функционална релевантност	
Висока	G+ Програми од голем интерес поради нивниот капацитет за трансформација, влијание и признаена функционална релевантност	

Процесот на оценување треба да се изврши преку партиципативен процес кој ќе ги вклучува придонесите од сите административни центри по сите буџетски точки, објективни информации за популацијата која ќе биде засегната и мислења од академската јавност. По овој чекор следи идентификација на индикаторите, начрчување на студиите, дефинирање на стратешките цели и активности и развој на систем за евалуација и мониторинг.

Андалузија

Преку воведување на подобрена методологија и нова организациска поставеност за поддршка на методологијата, целта е прогресивно да се придвижиме кон систем на анализа кој има потенцијал да биде стандардизиран во рамките на секојдневното работење на секоја агенција, се базира врз јасни и едноставни критериуми, останувајќи флексибилен и отворен кон специфичните аналитички потреби на секој центар.

При артикулирањето на елементите на менаџерската структура и структурата на координација, проектот се карактеризира со фактот што вклучува „прекин на традиционалната рутина и инкорпорирање на нови навики и вредности“. Деталите вклучуваат и расправа за:

- новите процеси на учење;
- менливите вредности, приоритети и стереотипи;
- пристап до техничка поддршка;
- внатрешна кампања за подигање на свеста;
- обука и
- работа кон краткорочни резултати за да се зајакне динамиката на промената.

Севкупно, се чита како прирачник за промена на политиките, за вклучување на родовите аспекти во сите секојдневни системи и процеси – а не едноставно за интегрирање на родовата перспектива. Формулираниот процес за промена се чини дека се базира врз признавањето на инхерентните ограничувања во тековните процеси да се занимаваат со родовата нееднаквост и разлики.

Сепак, постои еден суштински елемент кој недостасува, а се однесува на консултации со корисниците на услугите, т.е. жените. Постои можност за формирање на истражувачки центар со експерти за родови прашања и Женскиот институт е дел од Комисијата. И покрај тоа, евидентен е недостатокот на механизми за контакти со корисниците и консултации со жените. Неуспехот на процесите на вклучување на родовите аспекти во главните текови во отворање простор за гласот на жените беше нотирани. На секое ниво, непостоењето на механизми кои директно ќе го мерат одговорот на корисниците не е конзистентно со доброто владеење; во областа на вклучувањето на родовите аспекти во главните текови, учеството на жените е цел на процесот, како и негова неопходна компонента.

Исто така треба да се напомене дека за иницијативата за родово буџетирање важно е формирање на Комисија за влијание на родовото буџетирање и нејзината поставеност во рамките на администрацијата. Потребно е сите нејзини претставници да бидат државни службеници, а Комисијата се наоѓа во Регионалното министерство за економија и финансии, кое и претседава со Комисијата. Се застапува сфаќањето дека поради лоцираноста во овој ресурс кој

Алатки за родово буџетирање

Анализа на јавните трошоци

која го зема во предвид родот

Анализата на јавните трошоци од родова перспектива е првата практична вежба при правењето на родово сензитивен буџет. Знаењето колку многу жени и девојчиња, мажи и момчиња добиваат државни пари е првиот чекор кон сфаќање дека државните буџети заслужуваат пристап кој ги зема во предвид родовите аспекти. Заедно со податоците кои ја откриваат дистрибуцијата на државното трошење помеѓу половите, анализата мора да вклучува и информации кои покажуваат како родот ги одредува потребите. Овие информации ќе бидат специфични и ќе зависат од секторот кој се анализира како и од географската локација, помеѓу другите варијабли. Она што е презентирано подолу покажува како да се пристапи од најосновната анализа кон интегрирање на родот како перманентна категорија, предмет на анализа.

Студија „BASS”,

Швајцарија

Иницијативата за родово буџетирање во Швајцарија која доби најголемо внимание се нарекува Студија BASS, објавена во 1996 г. Нејзина цел беше да изврши анализа за да утврди дали усвоените кретења на државните трошоци имале поголем негативен ефект врз жените. Нарачана заеднички од женските членови на Унијата на Швајцарските јавни служби (VPOD-Frauen), Швајцарската конференција на делегати за родова еднаквост и Федерацијата на јавни служби, студијата биле спроведена од Швајцарскиот центар за труд и прашања во врска со социјални политики (BASS) и ги компарирала трендовите во однос на јавните трошења низ период од десет години од 1984 до 1994 г.

Биле селектирани три критериуми врз база на кои е одреден фокусот на анализата:

- Добивката која произлегува од јавните трошења
  - Функционална класификација на трошоците категоризирани според нивниот претпоставен ефект врз жените и девојчињата и врз мажите и момчињата:
    - i) родово-неутрални; ii) кои воглавно ги фаворизираат жените и девојките; и iii) кои главно ги фаворизираат мажите и момчињата
  - Вкупни трошоци пресметани во секоја од трите категории за секоја година
  - Компаративна анализа за одредување на трендовите на различното влијание во текот на 10 години
- Различниот ефект врз вработувањето на жените и мажите
  - Различниот ефект врз вработувањето на жените и мажите во државната служба
  - Различниот ефект врз вработувањето на жените и мажите во врска со владините набавки
- Влијание врз неплатената работа
  - Сите линии на трошоци класификувани според претпоставеното, или онаму каде е можно, припишаното влијание врз неплатениот труд
  - 0 покажува дека нема влијание врз неплатениот труд на жените; X покажува

Анализата покажа многу нееднаква дистрибуција на јавните трошења за мажи и жени на најразлични нивоа. Важно е да се има во предвид дека оваа студија имаше за цел да одговори прашања во врска со влијанието на намалените трошења врз жените. Поспецифично, студијата го отвори прашањето дали заштедите во јавните трошења биле направени на штета на жените. Таа не го разгледуваше различниот ефект на државните трошења врз жените и мажите. И покрај тоа што овој метод затоа може да има само лимитирано значење за интегрирањето на родовите прашања во главните политики (Madoerin 2007), тој обезбедува анализа на макроекономскиот и мезоекономскиот ефект на јавните трошоци врз односите меѓу жените и мажите.

Ова беше иницијатива „надвор“ од владата која користеше информации кои беа на располагање на јавноста. Како таква, таа претставува модел за собирање и анализа на информации кои се користат за лобирање. Се јавија значајни предизвици во однос на достапноста на податоците. Студијата е исто така значајна бидејќи е фокусирана на влијанието врз вработувањето преку владините набавки, што е важна димензија „ако се има во предвид ауторсирањето и приватизирањето на јавните услуги.“ (Madoerin 2007).

Основен пристап – анализа на појава на поволности

Процедурата која е наведена подолу претставува анализа на поволностите, која е основна квантитативна аналитичка алатка. Многу од спроведените иницијативи за родово буџетирање низ Европа во текот на минатата деценија го користеа овој пристап, прилагоден за да им одговара на локалните прилики и појдовни точки. На своето најосновно ниво, тој е едноставна пресметка за да се дознае трошокот на одделните единици.

Чекори	Прашања / примери
Обезбедување на податоци	Функционален преглед на буџети кој покрива повеќе години (според обврските на државата), на пр. јавна администрација, јавна безбедност, образование, итн.
Класификација на точките на трошоци според <ul style="list-style-type: none"> • Вработување • Бенефиции • Неплатен женски труд 	<ul style="list-style-type: none"> • Дали одредена активност на државата создава повеќе работни места за мажите, жените или подеднакво за двата пола • Дали одредена активност на државата создава нови поголеми придобивки за мажите отколку за жените или обратно, или обата пола имаат еднакви придобивки? • Дали мерките за кратење на државните трошоци резултираат со ситуација на поголем број жени кои се вклучени во неплатени активности
Пресметување на разликите	Споредба на периодот на намалени трошоци со референтен период: Како се развиле поединечните точки во текот на периодот кој се споредува во однос на вкупните трошоци?

Релевантност на политиката

Целта е родовата еднаквост да се сфати сериозно; државните фондови, од кои мажите долго време користеле бенефиции кои се над просекот, мора да се прераспределат.

Збирно ниво на појава на поволности

Во студијата BASS во Швајцарија беше спроведена анализа на појавата на поволности на ниво на целата држава користејќи информации кои се јавно достапни.

Контекст

- Може да се примени како на збирно ниво, така и врз одделни буџетски линии.
- На збирно ниво, информациите можат да се добијат од националните статистики. Пример за ова ниво може да биде износот на трошоците за првиот степен на образование во текот на специфичен период, како и бројот на запишани студенти.
- Кога се применува ограничено врз одделна буџетска линија, на пр. програма за промоција на здравјето, шема за враќање на работа, иницијатива за охрабрување на доживотното учење, план за рурален транспорт.
- Во своето најосновно ниво, анализата претставува едноставна калкулација.
- Начесто се користи во рамки на контекстот на пилот иницијатива за родово буџетирање.

Цел

- Да се открие како владините услуги и владиното трошење се одразуваат врз мажите и жените.
- Да се подигне свеста во врска со родовите прашања поврзани со нивниот различен ефект.
- Да се илустрира потребата од пристап кој е чувствителен на родовите прашања при донесување на буџетските одлуки.

Процедура

- Да се одреди буџетскиот инпут (износ на потрошени средства).
- Да се одреди бројот на корисници.
- Да се утврди цената по единица мерка, т.е. трошок по корисник.
- Да се направи анализа според пол, т.е. да се наведе бројот на жените и мажите кои имале придобивки од трошењето.

Резултат

- Преглед на трошоци според полот на корисникот.

Коментар

- Наодите можат да откријат непропорционална дистрибуција на трошењето според пол
- Вежбата укажува на бројни насоки за истражување и анализа
- Кои дополнителни информации ни се потребни за да се стекнеме со подобро разбирање на различното влијание на трошењето?

Анализа на појава на поволности

Кога се применуваат врз сите поодделни буџетски линии кои сочинуваат одредена програма или активност на владин сектор или агенција, комбинираните заклучоци овозможуваат да се добие поширока слика, која од своја страна ќе ја продлабочи анализата. Дополнителните прашања кои можат да се разгледаат ги вклучуваат и следните:

Дали нееднаквостите во една програма се компензираат со повеќе цели за постигнување рамномерна застапеност во друга меѓусебно поврзана програма?

Дали се потребни дополнителни средства да им се овозможи на жените и мажите пристап кон одредена програма во која нивната партиципација е непропорционално ниска?

Што може да се научи од тие програми кои постигнуваат порамномерна дистрибуција помеѓу жените и мажите?

Каков е ефектот врз неплатената економија на грижа низ широк опсег на програми?

Како може ресурсите подобро да се таргетираат за да се отстрани непропорционалниот товар на обезбедување грижа врз жените?

Проширување на анализата

За да се прошири анализата надвор од оваа основна квантитативна вежба, можат да се разгледаат голем број области на фокусирање. Ова ќе значи вклучување на други перспективи, на пример опсервациите на колегите во други оддели, коментари од корисниците и дел од јавноста која има потреба од услугите, активисти за еднаквост и експерти. Како што укажува Елсон, родовото буџетирање се однесува на спојувањето на целите на знаење и информации кои вообичаено не се разгледуваат заедно (Елсон 2002 г.).

25

Познавање на таргет групата

- Кој е профилот на таргет групата за која се планира програмата? Дали таргет групата може да се опише во однос на пол, возраст, етничка/расна припадност, инвалидитет, граѓански статус и географска локација?
- Дали профилот на корисникот одговара на профилот на таргет групата?
- Доколку не одговара, кој во таргет групата не е опфатен?
- Зошто некои членови на таргет групата не се опфатени?
- Колкав е процентот на таргет групата која била опфатена со програмата?

Буџетска линија

- Дали сите средства распределени за оваа програма биле потрошени? Ако не, кое е нивото на потрошените средства?
- Дали распределените средства се доволни за големината на таргет групата? (Видете го процентот на таргет групата која била опфатена)
- Дали распределените средства со тек на годините се зголемиле или намалиле?
- Каква е природата на распределените средства во однос на базичното финансирање, временски ограничено, годишно финансирање, и тн.
- Кои се ограничувањата кои се јавуваат во однос на финансирањето?
- Кој донесува одлуки во врска со промените во користењето на финансиите и кој може да влијае врз тие одлуки?

Усогласување на политиката со трошењето

- Кои цели се поврзуваат со оваа линија на финансирање?
- Кои таргети и индикатори се воспоставени за да се оцени дали биле постигнати целите?
- Како државната политика за родова еднаквост се применува во однос на оваа програма?
- Дали кон оваа програма се применува проценка на влијанието на родот?
- Дали постојат воспоставени системи за мониторинг на влијанието на родот кон оваа програма?

Рамка за поврзување на буџетите со родовата еднаквост (Елсон, 2002 г.)

Родовото буџетирање значи спојување на две групи на знаење кои обично биле одделени: знаење за родовата нееднаквост и знаење за јавните финансии и програми на јавниот сектор.

Фокус	Импликации врз родот	Потребни податоци/информации
Инпути (средства кои се распределени и потрошени како што е прикажано во Функционалната или Програмска класификација)	Дали средствата се адекватни за постигнување на родова еднаквост како и другите цели?	Податоци анализирани според пол Цели и индикатори на резултатите и ефектите – можна потреба за нивно подобрување со одредување на изворите на релевантни статистички податоци
Активности (планирани и остварени услуги, на пр. здравствени услуги, поддршка на претприемништво, социјални трансфери итн.)	Дали активностите се дизајнирани да бидат подеднакво соодветни за жените и мажите? Дали активностите се адекватни за постигнување на родова еднаквост, како и за остварување на другите цели?	Разбирање на родовите

Фокус	Импликации врз родот	Потребни податоци/информации
Резултати (планирано и остварена корист од активностите и услугите, на пр. пациенти кои добиле третман, поддржани бизниси, зголемени приходи, итн.)	Дали резултатите се правично распределени помеѓу жените и мажите? Дали резултатите се адекватни за постигнување на родова еднаквост, како и за остварување на другите цели?	Дијалогот помеѓу владините службеници и граѓанското општество се препорачува како еден од пристапите за постигнување на разбирање
Ефекти (планирани и конкретни достигнувања во однос на пошироките цели, на пр. здрави луѓе, компетитивни бизниси, намалување на сиромаштијата)	Дали ефектите ја промовираат родовата еднаквост, како и дали ги промовираат другите цели?	Ако одговорот на прашањата е НЕ, треба да се идентификуваат промените во сите четири области за да се надминат утврдените родови разлики.

Коментар

- Значајно прашање во оваа основна фаза на анализа е: Дали е можно да се одреди дали оваа програма ја намалила родовата нееднаквост, ја влошила ситуацијата во однос на родовата нееднаквост или не влијаела врз родовата нееднаквост?
- Одговорите на овие прашања и природата на извршената анализа ќе обезбедат важни информации за:
  - Капацитетите на системите за вршење на анализа
  - Достапност на податоци
  - Квалитет на податоци во врска со анализата според пол
  - Однос помеѓу одлуките за трошење и политиката за родова еднаквост
- Анализата исто така ќе обезбеди насоки за следното:
  - Кои активности – во однос на обука и развивање на системите – треба да се преземат со цел да се подобри аналитичкиот капацитет и
  - Како анализата да се продлабочи и систематизира.

Градење на експертиза за родови прашања

Вршењето на горенаведеното ниво на анализа веројатно ќе продуцира само лимитирано разбирање на влијанието на родот врз програмата за трошење. Веројатно е дека одговорите на групата прашања под наслов „Усогласување на политиката со трошењето“ ќе отворат повеќе прашања отколку што ќе дадат одговори. Градењето на соодветно ниво на експертиза за родовите прашања треба да стане составен дел на градењето на стратегии и планирањето на

програми. Како таква, треба да биде континуиран процес на воспоставување на стандарди, поставување цели, мониторинг на резултатите и прилагодување на последователните програми со новите цели и резултати.

Следат предлози за тоа како да се отпочне да се развива експертизата за родовите прашања:

- Изберете област на трошоци каде импликациите од ефектите врз родовиот аспект се чинат најрелевантни.
- Која е политиката на државата во однос на родовите прашања во оваа област?
Дали постојат цели, таргети, индикатори кои ги придружуваат политиките?
- Како политиката за родова еднаквост на државата може да се преточи во оваа конкретна програма или област на трошоци?
- Кои информации (од владини и независни истражувачки студии) и експертиза (од невладини организации, експерти за родови прашања/академици) се достапни?
- Кои информации се на располагање во врска со сфаќањата на корисниците на услугите? Дали била спроведена проценка на корисниците за утврдување до кој степен се задоволни корисниците на услугите? (Види Алатки на Секретаријатот на Комонвелтот, страна 35.)

Интегрирање на родот како категорија на анализа

Во рамки на примерите за иницијативите на родово буџетирање ширум Европа, се користи методологијата на вклучување на родовите прашања во главните политики, со варијации за прилагодување на иницијативите на локалните прилики. Целта на стратегијата е да се интегрира родот како категорија за анализа во планирањето на буџетските програми. Процедурата која се наведува подолу претставува синтеза на користените варијации.

Во Андалузија, Проектот G+ го смисли системот за класификација за да помогне при одредување на важноста на родот за сите буџетски линии на трошоци. Стратегијата е да се идентификуваат и развиваат програмите кои имаат најголем капацитет да остварат значителен ефект врз родовата еднаквост. (Види стр. 21 за детали.)

Методологијата подразбира континуирана, повторувачка примена; односно таа треба да се применува година по година заедно или како дел од регуларниот прогрес на буџетско планирање. Ова ќе значи продлабочување на вежбата со секоја примена. Таа веројатно ќе вклучува и подобрувања како одговор на заклучоците и другите релевантни настани. Како што се покажува и на други места во оваа публикација, процесот треба да го координира Управен одбор кој се состои од релевантните чинители.

Чекор 1

Разгледајте ги сите релевантни достапни информации во врска со буџетската линија/програма која се разгледува, вклучувајќи ги и:

- Целите како што се дефинирани од страна на одделот каде се прават

- трошоците
- Информациите во врска со успехот во работењето
- Промените во трошењето во текот на одреден временски период и влијанието од промените
- Релевантност за други слични програми во истиот сектор/агенција.

Чекор 2

Соберете ги сите информации за таргет групата, посебно од родова перспектива. Изворите на информации вклучуваат:

- Статистички извештаи од националните бироа за статистика
- Независни извештаи од професори и невладини организации фокусирани врз родови прашања кои се релевантни за оваа таргет група
- Влијание на оваа буџетска линија/програма врз неплатениот труд
- Проценки на корисниците
- Официјални и/или независни извештаи за евалуација, кои специфично се однесуваат на конкретната или релевантните програми
- Консултации со експерти за родови прашања од граѓанскиот сектор – треба да се воспостават механизми за консултација како рутинска компонента на програмско планирање
- Предизвици поврзани со родот и бариери за пристап кон програмата

Чекор 3

Одредете ги целите за постигнување родова еднаквост за програмата во однос на:

- Претходните цели на родовата еднаквост за специфична програма, ако постојат
- Национални цели за постигнување родова еднаквост за овој сектор
- Истражување на родовите прашања и анализа специфична за овој сектор
- Знаење стекнато преку Чекор 2 погоре

Чекор 4

Подготвување на нацрт стратегија за распределување на средства за да се постигнат целите на родовата еднаквост. Вниманието овде ќе биде посветено на тоа какви промени треба да се направат на системите, процесите, механизмите за поднесување извештаи од страна на вработените, структурата на донесување одлуки итн. – со други зборови, целата инфраструктура поврзана со распределбата на средствата – за да се постигнат целите на родовата еднаквост.

- Механизми за ефикасно работење на Комитетот за координација на родовото буџетирање
- Обука на персоналот во врска со родови прашања
- Подобрување на податоците кои се важни за родот, вклучувајќи, но не ограничувајќи се на податоци кои се анализираат според пол
- Мерки – буџетски поддржани – со кои ќе се надминат предизвиците во однос на пристапот кои се поврзани со родот
- Поврзаност на целите на родовата еднаквост со другите цели кои им се

припишуваат на буџетите/буџетските линии/програми, и посебно да се гарантира дека нема конфликт помеѓу двете групи на цели

- Механизми за доставување на повратни информации во однос на резултатите и учење во однос на напредокот кон постигнување на политичката цел на родовата еднаквост до највисокото ниво на власт.

Чекор 5

Воспоставете индикатори кои се релевантни за родовите прашања. Квалитетот ќе зависи до одредено ниво од историјата на работење со индикатори кои го земаат во предвид родот во оваа област. Како што се споменува во воведот во овој дел, одредувањето на индикаторите кои го земаат во предвид родот со време ќе се менува со подобрување на познавањето на родовите аспекти и со исполнувањето на целите.

- Каде е можно, идентификувајте ги индикаторите кои се локално релевантни или зависат од конкретната програма
- Фокусирајте се на квалитативните, како и на квантитативните индикатори
- Во согласност со фокусираноста на главните политики, воспоставете индикатори за сите фази од процесот. (Види ја Функционалната рамка на Елсон - страна 28 и Рамката на цели и резултати на Шарп, страна 43.)

Чекор 6

Вградете процеси на мониторинг и евалуација. Важно е сите аспекти на процесите за вклучување на родовото буџетирање во главните политики да се набљудуваат и евалуираат и она што е научено да се интегрира назад во процесот. Прашања на кои треба да се фокусираме се следните:

- Дали промените во однос на распределбата на буџетските средства дале подобар резултат за постигнување на родова еднаквост?
- Дали треба да се направат дополнителни промени во распределбата на буџетските средства за да има подобар ефект врз целите на родовата еднаквост?
- Дали има потреба од програма за позитивна акција за подобрување на моментална ситуација каде еден дел од популацијата е ставен во понеповолна положба?
- Дали постои потреба од промени во распределбата на буџетските средства погоре во ланецот на донесување одлуки, т.е. на повисоко ниво на одговорност?
- Како може да се прошири економската анализа за родовите прашања за да има поголемо влијание врз целите на родовата еднаквост?
- Какви прилагодувања треба да се извршат во инфраструктурата со цел да се вклучи родовото буџетирање во главните политики?
- Дали постои потреба од дополнителни средства и обука?

Пристапот на способност

Примената на пристапот на способност во однос на родовото буџетирање е релативно нова иновација која беше усвоена во голем број региони, провинции, и општини во Италија. Пристапот на способност е концептуална рамка за проценка на начинот на кој владата придонесува кон добросостојбата на луѓето. Акцентот се става врз добросостојбата на луѓето, наместо врз јавните услуги; врз целта наместо врз начинот како да се дојде до таа цел. Во овој контекст, подготвувањето на рамка за анализа почнува со описот што значи добросостојба за различни луѓе во целиот опсег на функционирање на нивните животи. Дел од привлечноста на овој пристап е дека ѝ овозможува на јавната администрација со својата работа да навлезе во прашањето на добросостојба на луѓето, наместо да се концентрира на буџетските вложувања и резултати; на овој начин нејзината работа станува похумана. Овој пристап се разликува од другите пристапи на родово буџетирање во однос на тврдењето дека акцентот се префрла од „користење на јавните средства за каузата на родовата еднаквост“ кон друга цел која се однесува на „нивото на човечки развој кој им се овозможува на жените да го постигнат со направените трошоци“ (Адабо, 2004 г.).

Со цел да се спроведе ревизија на јавните услуги според родот користејќи го овој пристап, неопходно е да се конструира матрица која ги спојува јавните политики и услуги со димензиите на подобрување на состојбата или способностите и капацитетите на жените. Ова вклучува и преведување на јазикот кој се поврзува со јавната администрација во јазик кој се користи во рамки на концептуалната рамка на пристапот кон способност. Овде се клучни два термина: способност и функционирање. Можеби е корисно да се смета дека едниот термин т.е. способноста му дава потенцијал на другиот, функционирањето. Функционирањето се однесува на реализација, на постоење и постапување според тоа како луѓето сакаат да ги живеат своите животи. Способноста се однесува на капацитетот да се употребат сопствените ресурси за реализација на функционирањето.

Табелата на страна 34 илустрира како матрицата беше применета на буџетот на областа Модена. Ефектите од читањето на матрицата, започнувањето да се размислува за работата на деветте одделенија во однос на нивните капацитети дава сигнал за еден нов пристап, посебно од перспектива на јавната администрација. Важно е да се напомене дека матрицата овозможува спојување на секое одделение со секоја способност, така укажувајќи на клучен аспект од овој пристап кој ја признава мултидимензионалната природа на секоја способност и на барањата за „различни придонеси, соработка и споделување на обврските помеѓу различните одделенија“. Да се биде образован, на пример, инволвира транспорт, здравје, храна, еднакви можности, спорт, итн., како и училишта (Адабо, 2004 г.).

Листата на способности кои треба да се разгледаат во однос на распределбата на јавните средства најдобро се подготвува врз основа на соработка, користејќи различни извори на податоци и информации и врз база на експертизата на вработените во јавната администрација од широк опсег на институции, како и во консултација со заедниците. Овој метод може да се карактеризира како холистички пристап кој вклучува работа кон остварување на визија за добросостојбата на заедниците и инвестирање во долгорочни ефекти врз состојбата со градење капацитети за да се извршат промени во однос на трошоците кога не доаѓа до

Примена на матрицата врз буџетот на областа Моден

Одделенија	Способности								
	Образование и обука	Живеење во здрави, безбедни места	Движење низ територијата	Чувство на безбедност	Пристап кон ресурсите	Живеење на здрав живот	Грижа	Слободни активности	Пристап кон информации
Образование и обука									
Животна средина и граѓанска заштита									
Патишта, транспорт и згради									
Храна и земјоделство									
Економска политика, човечки ресурси и еднакви можности									
Туризам, култура и спорт									
Урбанизам и просторно планирање									
Работа, добросостојба, непрофитен сектор и мигранти									
Буџет, администрација, ЕУ, институционални работи									

Алатки на Секретаријатот на Комонвелтот

Оваа група од 7 алатки беше формулирана од професор Даен Елсон во 1999 г. за Секретаријатот на Комонвелтот како дел од неговата иницијатива за родово буџетирање.

Web sites: <http://www.thecommonwealth.org/gender/> , <http://www.thecommonwealth.org/>

- *Проценка на корисниците на јавните услуги и буџетските приоритети анализирана според родот.* Проценката се прави врз основа на квалитативни информации добиени според анкети на јавно мислење, фокусни групи, истражувања на расположението, итн. кои ги анкетираат реалните или потенцијалните корисници за опсегот до кој владините политики и програми се одразуваат врз нивните приоритети и ги задоволуваат нивните потреби.

- *Анализа на непланираните јавни трошоци разделена според родот.* Ова е квантитативна алатка која го мери чинењето на јавните услуги по единица мерка и како јавните трошоци се распределни помеѓу жените и мажите врз основа на нивното соодветно користење на услугите. Анализата вклучува пресметка на единечниот трошок на одредена услуга и проценка колку мажи и колку жени ја користат таа услуга. На збирно ниво, може да се користат податоци од анкети на домаќинствата;

за да се добие поточна слика, најдобро е анализата да се направи на програмско ниво. (Види *Родово буџетирање на програмско ниво*, страна 49.)

- *Оценка на политиката која го зема во предвид родот.* Ова се користи за евалуација на политиките кои се наоѓаат во основата на распределбата на буџетските средства за да се одреди нивното можно влијание врз жените и мажите. Оваа оценка ја става под прашање претпоставката дека буџетските политики се „неутрални во однос на родовите аспекти“ во ефектите кои ги постигнуваат и наместо тоа прашува: „На кој начин политиките и распределбата на средства поврзани со овие политики можат да ја намалат или зголемат родовата нееднаквост?“
- *Годишен финансиски извештај кој го зема во предвид родот.* Оваа алатка се користи за да покаже како се очекува јавните трошоци во целина и според секторски министерства да влијаат врз отстранување на прашањето на родовата нееднаквост. Таа вклучува анализа според пол на проектираните трошоци во категории кои го земаат во предвид родот. Во конвенционална смисла, јавните трошоци се организираат според министерство и функционален сектор, според периодични и капитални трошоци и според буџетски линии, на пр. персонал, опрема, итн. Примери на категории кои го земаат во предвид родот се: уделот во вкупниот трошок кој експлицитно е таргетиран врз жените и мажите за отстранување на нееднаквоста; удел во трошоците кој ги таргетира трансферите на приходи од највисок приоритет со цел да се намали нееднаквата положба на жените во однос на приходите; уделот во трошоците таргетиран кон деловна поддршка, уделот во трошоците таргетиран кон националната родова машинерија итн.
- *Анализа на буџетот според родова припадност за искористеното време.* Оваа алатка е еден начин за одредување на односот меѓу националниот буџет и неплатениот труд, кој честопати се нарекува економија на грижа. Целта е да се најде начин квантитативно да се прикаже неплатениот труд, да се прикаже распределбата на неплатен труд помеѓу жените и мажите и да се развијат буџетски политики кои го земаат во предвид придонесот на неплатениот труд врз економијата. Жените го носат најголемиот дел од товарот на неплатениот труд и на тој начин се ограничени во однос на времето кое им е на располагање за остварување на други активности, вклучувајќи ги и можностите на пазарот на трудот. (Види ја студијата BASS, страна 25, и студијата на Кантонот на град Базел, страна 18.)
- *Рамка на среднорочна економска политика која го зема во предвид родот.* Рамките за тековната среднорочна макроекономска политика се формулираат користејќи различни економски модели, при што ниеден модел не го зема во предвид родовиот аспект. Вметнувањето на родовата категорија може да се постигне преку расчленување на варијаблите, онаму каде тоа е можно, или преку изградба на нови модели кои се чувствителни на родовите аспекти.
- *Анализа на јавните приходи според родот.* Оваа алатка ги истражува директните како и индиректните форми на оданочување со цел да се пресмета колкав износ на даноци се плаќа според различни категории на поединци или домаќинства.

Родово буџетирање на различни нивоа

Во овој дел разгледуваме примери од различни проекти кои што биле спроведени низ Европа во врска со родово буџетирање во последната декада. Примерите кои се претставени се организирани на следниот начин:

- На ниво на централна власт
- На ниво на сектор/оддел
- На ниво на регион/локална самоуправа
- На ниво на програма

Ниво на централна власт

Интегрирањето на родовата перспектива во националните буџети е секако целта на родовото буџетирање. Ова значи зголемување на јавниот приход и распределба на јавни ресурси на начин кој е конзистентен со промовирање на родовата еднаквост.

На ова ниво се прават клучните политички буџетски одлуки кои диктираат распределба на јавните средства за низа ривалски приоритети. Кога станува збор за буџетски одлуки кои имаат за цел промовирање на родова еднаквост, генерално се обраќа внимание на области како што се семејни даночни олеснувања, поволности за обезбедување на грижа за децата, зголемување на социјалните придонеси, шеми за вработување и пазар на трудот, дополнителни програми кои се однесуваат на здравјето на жените и мажите и тн. Постои веројатност целокупните финансиски средства кои се на располагање да се стават во една кошница, а одговорноста да биде доверена на еден владин оддел.

Некои од начините на кои родовото буџетирање може да се иницира и поддржи на ова ниво вклучуваат:

34

- Издигнување на родовото буџетирање на законодавна основа
- Поврзување на родовото буџетирање со процесите на буџетска реформа
- Спроведување на вежби за трошоци
- Воспоставување на извештај за буџет за жени

Издигнување на родовото буџетирање на законодавна основа

Ставањето на родовото буџетирање на законска основа е една опција на ниво на централната власт. Степенот на посветеност кој се однесува на таквиот пристап и последователниот капацитет за ефективна имплементација ќе зависи од специфичноста на законодавството. Примерите за таквите специфики вклучуваат:

- елементи на оперативна рамка која одредува одговорност за

- супервизија и аспекти на одговорност и мониторинг;
- осигурување дека собирањето на податоци и системите за менаџмент се во согласност со процесот на вклучување на родовите во главните политики;
- осигурување дека мерките за зголемување на приходите исто така се разгледуваат од аспект на родот
- барање за известување во однос на напредокот на годишно ниво и за вклучување на извештаите во официјалните буџетски документи.

Барањето да се усвои пристап кон буџетот, кој е сензитивен на родовите прашања, беше вметнат во легислативата на Австрија, Белгија и Шпанија. Подолу е наведен краток приказ на законот во секоја држава.

Австрија

Родовата еднаквост е длабоко вкоренета во австриското законодавство:

Член 7 од Федералниот Устав ја обврзува федералната влада, регионите и локалните власти да осигураат еднаков третман за жените и мажите. Бројни иницијативи за родово буџетирање беа спроведени во Австрија, на национално, регионално и локално ниво. Заедно тие претставуваат банка на искуства во оваа област.

Последниот амандман на Федералниот устав (Член 13 (3), јануари 2008 г.) ги обврзува владините тела на сите нивоа да имаат за цел постигнување на родова еднаквост во контекст на буџетскиот менаџмент. Федералниот буџет од 2009 ќе воведо родово компонента која се заснова на тој член. Според Д-р. Елфриде Фриц од Федералното Министерство за финансии на Австрија: „Сега имаме доста добра правна основа за родово буџетирање во Федералниот устав, но за имплементацијата потребна е политичка волја, разбирање и соработка од експертите во различни полиња на различни нивоа.“

Битно е да се забележи дека легислативата која обезбедува родово буџетирање во Австрија е усвоена во контекст на реформата на законот за буџетирање. Во рамките на буџетирањето врз основа на перформансите, целта на родовата еднаквост е да се постигне транспарентност, ефикасност и одговорност во однос на менаџирањето на државните ресурси и извршувањето на јавните услуги. Ова значи дека родовата еднаквост се става на „исто правно ниво како цел на макроекономски биланс и одржливи финансии“ (Klatzer, 2008). Новиот режим на буџетирање базирано врз перформансите кој се фокусира врз родовата еднаквост треба да стапи во сила до 2013 г.

Белгија

За време на својот мандат како Претседавач со Европската унија во 2001, во

соработка со OECD, UNIFEM и Нордискиот Совет на министри, Белгија одржа конференција на високо ниво насловена како *Зајакнување на економското и финансиското управување: кон родово-одговорно буџетирање*. Конференцијата придонесе кон пораст на нови иницијативи за родово буџетирање низ Европа, вклучувајќи една во Белгија. Целта на белгиската иницијатива беше да се истражи можноста да се примени родово буџетирање во федералните владини служби во Белгија и нивните активности.

Следствено, Законот за вклучување на родовите аспекти во главните политики беше усвоен во Белгија во 2007 година, на тој начин градејќи го патот кон родово буџетирање низ целиот систем. Помеѓу одредбите на законот, секој владин оддел треба да своето трошење детално да го организира по активности кои се таргетирани со цел да се постигне еднаквост помеѓу мажите и жените.

Оваа родова белешка на ниво на оддел треба да биде доставена кон нацрт буџетот кој се презентира до одделот за финансии и конечно да биде приложена како документ во однос на родовиот аспект кон Федералниот буџет.

Овој закон поттикнува да се подготват стратешки цели за родова еднаквост и да се селектираат приоритетни постапки на почетокот на мандатот на владата. Исто така ги обврзува владините оддели да применуваат родово ориентиран пристап при доделувањето на владини договори.

Додека циркуларното писмо за буџет за 2009 говори за принципот на родово буџетирање и неговата правна обврска, бараните активности се ограничени на обука и сензибилизација на релевантните службени лица. Се очекува дека целосната родова анализа ќе биде спроведена од секој оддел од владата во 2009, и ќе биде вградена во родовата белешка за буџетот за 2010 г.

Во Белгија одговорноста за водење и поддршка на имплементацијата на законот ја има Институтот за еднаквост помеѓу мажите и жените. Неговата работа, која добро напредува, вклучува подготвување и спроведување на обуки, пишување на прирачници и списоци и развој на алатки и методи. Важна менаџерска структура наведена во легислативата е Меѓу-ресорската група за координација која се состои од претставници на високо ниво од секое министерство; Институтот исто така има претставник во оваа група и ќе делува како Секретаријат.

Во однос на податоците и индикаторите, законот повикува на развој на статистички податоци анализирани според родова припадност во сите области, како и на родови индикатори. Форматот и содржината на Извештајот за проценка на влијанието, наречен "родов тест" треба да биде одобрен од страна на владата.

Шпанија

Иако родовото буџетирање имаат одреден правен основ во Шпанија, сепак законодавството не е сеуште доволно развиено. Член 15 од Уставниот акт 3/2007, кој ги уредува ефективните мерки за родова еднаквост наведува дека владите активно ќе го интегрираат принципот на еднаквост при усвојување и имплементирање на нивната легислатива, во дефинирање на јавни политики за буџетирање во сите сфери и во спроведување на нивните активности во целина. Уредбата од април 2007, која ги наведува регулативите за изготвување на генералниот државен буџет за 2008, утврдува дека функциите на Комитетот за анализа на програми вклучува и „анализирање на влијанието на програмите за јавни трошоци во областа на полова еднаквост“. Сепак, потребно е поексплицитно законодавство за целосно да се постигне оваа цел.

Родовата еднаквост во најголема мерка беше развиена со одобрувањето на Планот за родова еднаквост (Уредба APU/526/2005) од страна на Комитетот на министри во март 2005. Помеѓу мерките кои се усвоени со оваа Уредба, бројни одредби се однесуваат на статистичките и информациските системи кои се потребни да се помогне примената на политиките за родова еднаквост во областа на фискалните и буџетските политики. Одредбите наведуваат нови индикатори, анализирани според родовата припадност за буџетските програми, за прегледот и примената на родовата компонента во стандардизирани модели за самостојна проценка за даноци, наплати и трошоци за јавните услуги, и најважно, се утврдува преглед на статистичките податоци за се одреди кои индикатори треба да бидат анализирани според пол.

Иако сегашната состојба во однос на донесеното законодавството во Шпанија не е доволно добра, сепак постојат значајни одредби во врска со податоците, како што беше објаснето погоре. На препорака на Институтот за жени и Комисијата за статистика, основана од страна на Министерството за социјални работи, на родовата перспектива ѝ беше даден приоритет и процесот придонесе кон подигање на свеста во оваа област. Врз основа на оваа иницијатива, Опсерваторијата за еднаквост одлучи да основа нова статистичка група чија цел е да истражи како сегашните статистички податоци може да се модификуваат надвор од границите на вршење едноставна полова разделба. Ова може да биде доста важен напредок кој ја има во предвид комплексноста

Во Андалузија, законите кои беа усвоени во декември 2003 се однесуваат на примена на проценките на родовото влијание врз сите закони и регулативи. Во однос на независниот буџет на заедницата, легислативата дозволува воспоставување на нов Комитет како дел од Министерството за економија и финансии за да функционира со учество на Институтот за жени на Андалузија во подготовка на проценката на прелиминарниот нацрт буџет. Комитетот „ќе промовира и поттикнува изготвување на прелиминарни нацрт буџети со родово перспектива во различни министерства и ќе промовира извршување на родови ревизии во министерствата, компаниите и агенциите на Junta de Andalucía.“ (Член 139, Акт 18/2003)

на системите за податоци со цел адекватно да се истражи родовата димензија.

Поврзување на родовото буџетирање со процесите на буџетска реформа

Владите низ светот ги реформираат буџетските процеси, се повеќе движејќи се кон некој облик на буџетирање кое се базира на перформанси (Sharp, 2003). Бидејќи системите и процесите се обновуваат и во новите модели се вградуваат нови податоци, постои можност да се воведат родовите аспекти. Како што беше наведено погоре, Австрија вградува родово буџетирање во нејзиниот нов пристап кој се заснова на буџетирање врз база на перформанси кој треба да стапи во сила до 2013.

Градот Минхен е друг пример, каде во 2006 започнаа активности на разгледување на начините како податоците за услугите може да се поврзат со буџетското планирање. Ова се случува во контекст на новата реформа за менаџмент во јавниот сектор и новиот сметководствен систем на општините. Постои заложба за вклучување на родовите прашања и родовото буџетирање во процесот уште од самиот почеток. Програмите за обука кои се во тек се фокусираат на анализа на таргет групите, евалуација и интерпретација на статистичките податоци и резултати од прашалници и на конструкција на индикатори за перформанси. Родот треба да се спомене во сите овие предметни области.

Во Буџетирањето за постигнување еднаквост, Ронда Шарп ги анализира можностите за родово буџетирање во рамките на буџетирање кое се заснова на перформанси (погледнете ја страна 43 за повеќе детали)..

Вежбите за трошоци

Вежбите за трошоци претставуваат корисна алатка кога станува збор за изготвување на буџети како и за утврдување дали алоцирањето на буџетот е адекватно за да се остварат целите на одделните буџетски линии. Постојат бројни начини како да се дизајнира оваа алатка. Една работа е, на пример, за се знае дека доколку X број на лица биле опслужени со одредена буџетска линија, и доколку популацијата пораснала за $Y\%$ и цената на услугата се зголемила за $Z\%$, тогаш е релативно едноставна вежба да се одреди колку средства треба да бидат буџетирани за да се продолжи со обезбедување на услугата.

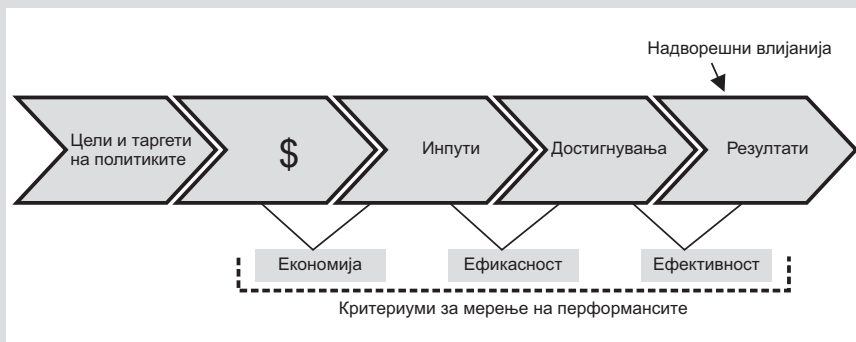
Родово буџетирање во рамки на буџетирањето ориентирано врз аутпут и резултати (Шарп, 2003 г.)

Мотивирани од потребата да се постигне транспарентност и ефикасност, се повеќе и повеќе држави се движат кон буџетирање кое се заснова врз перформанси. Овој тренд кој се оддалечува од буџетирањето по буџетски линии резултираше во бројни варијации, вклучувајќи буџетирање кое се заснова на активности, програмско буџетирање, буџетирање врз основа на

резултати и постигнати цели. Општо кажано овој пристап инволвира вклучување на информации за перформанси во буџетскиот процес, преку тоа барајќи начин да се влијае врз буџетските одлуки.

Подолу наведениот дијаграм илустрира како критериумите за перформанси на „3те Е“ се применети во конвенционалната рамка на буџетирање кое се заснова врз резултати.

- инпутите се мерат според прашања кои се поврзани со економијата
- резултатите се мерат според нивната ефикасност, и
- успешноста на резултатите се мери во однос со нивната ефективност.

Во Буџетирање за еднаквост, Шарп го истражува потенцијалот во оваа рамка за воведување на родово буџетирање и посочува кон три димензии на задачата:

вклучување на родово разделени мерки за инпут, резултати и продукти вклучувањето на еднаквоста како индикатор за перформанси тоа е четвртото „Е“ кое е додадено кон постоечките заложби на економија, ефикасност и ефективност.

радикална критика на конвенционалните резултати и буџетирањето според резултати за да се овозможи индикаторите за перформанси да бидат во состојба да го следат напредокот кон родова еднаквост.

Додавањето на четвртото „Е“ ги презентира предизвиците, посебно поради тоа што мерката на постоечките „3Е“ се прави според пропорционална функција, според која економијата на инпути се однесува на минималните трошоци; ефикасноста се однесува на размерот помеѓу инпути и резултати; и ефективноста се однесува на размерот помеѓу резултати и продукти. Сепак Шарп презентира конкретни примери како индикаторите за еднаквост може да бидат додадени во текот на сите три фази на буџетската активност.

Користење на вежбата за трошоци во контекст на посочување кон еднаквоста бара покомплексна аналитичка рамка. Земајќи во предвид, на пример, која е цената за адекватно да се спречува домашното насилство, за гарантирање дека мажите и жените ќе имаат пристап до прегледи за рано откривање на рак и обезбедување на пристап до образование за сите овие вежби за трошоци бараат поширок опсег на информации. Во контекст на работа за развој во

странство, примерите на спроведени вежби за трошоци ги вклучуваат оние кои служат да се одреди цената на имплементирање на Милениумските развојни цели, да се обезбедат услуги за оние кои се под ризик од ХИВ или СИДА и да се земат во предвид потребите на раселените популации.

Во Европа, вежбите за трошоци се применуваат од страна на граѓанските групи и резултатите се користат како алатки за лобирање. Честопати вежбите за трошоци ја формираат основата за традиционален одговор кон буџетот кои се направени од организациите кои се социјални партнери и другите групи од граѓанското општество. Стандардизирањето и поврзувањето на видовите на информации кои се користат од различните засегнати страни може да се покажат како предизвик. Користењето на широк опсег на експертиза е значајно за да се постигне кредибилитет кај владините одделенија.

Воспоставување на буџетски извештај за жени

Буџетските извештаи за жени, подготвени на различни нивоа на владата во Австралија за време на 1980-тите и 1990-тите години се првите иницијативи за родово буџетирање кои се превземени. Оттогаш, овој модел е употребен во други земји. Во Франција, le Jaune budgétaire беше воведен во 2000 и претставува анекс кон годишниот буџет кој претставува анализа на влијанието на буџетот врз мажите и жените, додека во Белгија „родовата нота“ која ја воведува новата легислатива е облик на женски буџетски извештај. Начинот на кој овие извештаи се подготвени, степенот на детали кои се вклучени и користените извори на податоци се разликуваат.

Одговорноста останува кај владините оддели да обезбедат информации на ниво на сектор. Ова е можност владините оддели стратешки да го истражат нивниот капацитет и да работат кон родово одговорност низ целиот систем. Инволвирањето на подредените агенции во развој на извештајот за влијанието овозможува појасна слика на резултати и достигнувања; исто така охрабрува и овозможува инволвираност низ целиот систем.

Алатката бр. 4 во групата на алатки на Секретаријатот на Комонвелтот (погледнете ја страна 35) идентификува категории кои се родово релевантни кои треба да бидат пристапни во буџетските линии на релевантните министерства. Извештаите до Обединетите Нации за напредокот на Пекиншката платформа за акција редовно ги наведуваат сите владини активности кои се насочени кон жените. Идентификување на изворот на финансирање за овие мерки е исто корисно во однос на нивото на безбедност и постојаност на финансирањето. Многу програми кои се насочени кон жените се финансирани преку фондови на Европската Унија, кои можеби се временски ограничени.

Целта треба да биде да се подобри квалитетот на анализа од година на година, што секако ќе инволвира барање на повратни информации од корисниците и анализи од независни експерти и лобисти за еднаквост.

Родово буџетирање на ниво на сектор/оддел

Активности за вклучување на родовите прашања во главните политики

Ова е нивото на кое ќе се случи најголемиот дел од работата на вклучување на родовото буџетирање во главните политики пониската фаза е онаа во која се прават политичките буџетски одлуки, додека во повисоката фаза најлесно се спроведува родовата анализа за трошење. Ова е витална точка за работата во однос на родовото буџетирање постои линија на одговорност и моќ во обете насоки. Од ова ниво може да се врши влијание врз носењето на годишните одлуки за буџетот од страна на Одделот за финансии. Во друга насока, владините оддели вршат мониторинг врз агенциите кои се во нивна надлежност и така се во можност да го иницираат, поддржат и координираат родовото буџетирање низ целиот опсег на нивната надлежност во однос на трошењето.

Поголемиот дел од работата на родово буџетирање се случува на програмско ниво или на ниво на регион/локална самоуправа, честопати во агенциите кои се во рамки на владините одделенија. Наодите и научените работи од овие пилот иницијативи треба да бидат комуницирани нагоре во хиерархијата со цел да ефектуираат промени на системско ниво. Доколку владините оддели немаат капацитет да ги воочат и да делуваат согласно со наодите, доколку системите не се воспоставени, и тие не се во состојба да дадат поддршка надолу по хиерархиската линија, тогаш постои опасност дека работата за родово буџетирање нема да се спроведена надвор од програмската фаза.

Работата на ова ниво, доколку треба да постои одржливост, т.е. да се вклучи родот во главните политики, треба да биде фокусирана на промена на организациониот развој од перспектива на вклучување на родовите прашања во работата на одделот. Како што беше наведено погоре (Како да се направи родово буџетирање, страна 10 ff), ова значи разгледување на системите и процесите, нивните улоги и задолженија, недостатоците и барањата во однос на податоците, преведување на целите за полова еднаквост на национално ниво, градење на знаење и капацитет за родовите прашања или накратко разгледување на целата инфраструктура која е потребна за вклучување на родовото буџетирање во главните политики.

Ревизија за родот

Добар почеток е да се процени подготвеноста во однос на родовите прашања на персоналот и системите. Родовата ревизија низ целиот оддел ќе открие области на работа која треба да се спроведе, како и активности со цел да се зголеми свеста за родовите прашања. Разгледувањето на начините на кои владината политика за родова еднаквост се спроведува на ниво на оддел е добра почетна точка:

- Дали политиката е пренесена во облик на цели на ова ниво?
- Дали постојат таргети кои се поврзани на целите?
- Дали се следи напредокот?
- Дали политиката се проследува низ одделите?
- Како се проследува политиката кон агенциите во нивна надлежност?
- Накратко, кои механизми се ставени во сила за да ја операционализираат да ја направат релевантна националната политика за родова еднаквост?

Поврзување на политиката со трошоците

Во процесот на ревизија, корисно е да се истражи врската помеѓу буџетските одлуки и одлуките за политиките/програмите. Како што беше претходно дискутирано во оваа публикација, родовото буџетирање честопати се сфаќа како начин да се премости јазот помеѓу овие два домени за да се осигура дека распределувањето на ресурсите одговара на целите на политиките и е адекватно за спроведување на програмите. Инволвирање на персоналот кои ги креира политиките, како и на лицата кои ги даваат услугите во одлуките за алокација на ресурсите е дел од процесот на вклучување на родовите аспекти во главните текови.

Во Италија, каде што сеуште не постои иницијатива на национално ниво, постои мрежа која инволвира 12 региони и 9 општини (уште од 2006 г.) за да го споделат наученото и да ги промовираат практиките на родово буџетирање.

Родово буџетирање на регионално ниво/ ниво на локална самоуправа

Организацијата на децентрализацијата на власта значајно се разликува низ Европа. Видот и опсегот на надлежности кој се пренесува на регионално и локално ниво, посебно во областа на фискалната политика, ќе влијае врз капацитетот да се усвои пристап на родово буџетирање. Во областа на реформа на јавните финансии, на децентрализацијата се гледа како можност за поголема транспарентност, како и потенцијал за обезбедување на подиректно учество на локално ниво. Регионалната и локалната самоуправа може подобро да одговора кога станува збор за јавна политика и давање на услуги. Од негативна страна, локалната власт честопати се соочува со оскудни ресурси и приоритетот кој најмногу притиска сиромаштијата.

Експериментирањето со родово буџетирање се прошири на регионално и локално ниво во неколку европски држави. Постои вистинско богатство на искуства од големиот опсег на иницијативи, кои не се вклучени во оваа публикација, но кои заслужуваат да бидат дел од компаративна студија и пошироко распространување. Меѓународната конференција, организирана заеднички од страна на локалната самоуправа на Билбао и регионалната власт на Бискеј, во соработка со Европската мрежа за родово буџетирање во јуни 2008 е пример за тоа како практиките можат да се споделат на европско ниво (<http://www.generoypresupuestos.net/>).

Пристапот на умрежување во Сиена

Ова е една од првите направени родови ревизии (терминот Родова ревизија се користи во Италија кога станува збор за родово буџетирање) во Европа кои инволвираат мали заедници. Учествуваа осум општини „Comuni“ (Comune е најмалата административна единица во Италија). Тоа беше „внатрешна“ владина иницијатива, односно, граѓанското општество не беше вклучено, помогната од страна на три академски експерти.

Оваа методологија, слична со претходните родови ревизии, го подразбираше следното:

Подготвување на список на квантитативни и квалитативни индикатори за да се процени еднаквоста и ефективноста од родова перспектива;
Компарација на индикатори наспроти најдобри практики;
Анализа на сродни трошоци кога беа посочени незадоволителни резултати во работењето.

Од посебно значење во овој пример е пристапот на создавање на мрежи кој беше усвоен. Поврзувањето на заедниците беше обид да се отстранат некои од потешкотиите кои произлегоа во претходните проекти за родова ревизија. Работна група, сочинета од едно лице од секоја општина и фасилитирана од експерти, присуствуваше на серија од пет состаноци. Секој состанок се засноваше на тема; експертите ги предложија како теми работната и семејна усогласеност (една во врска со грижа на децата и една за грижа на возрасни лица) и родовата еднаквост; додека службените лица од општината ја додадоа како тема имиграцијата.

Секој состанок започна со излагање на експертите. Овие сесии се покажаа доста значајни во смисла на подигање на свеста и градење на основа на знаење во врска со родовите прашања. Исто така, на секој состанок на учесниците им беше даден прашалник барајќи квантитативни и квалитативни информации во врска со локалните служби кои учесниците ги вратија пополнети на следната средба.

Најважниот дел од вежбата беше компаративната анализа заснована врз информациите собрани од сите општини. Клучен беше капацитетот да се развие локална најдобра практика преку која ќе се мерат перформансите на администрациите. Експертите дадоа коментари за потребата во други проекти да се воспостават национални или меѓународни стандарди за најдобри практики, додека вредноста на локалната иницијатива беше многу позначајна. На пример, да се разгледа распространетоста од 21 поен во процентот на деца на кои им е понудено место во градинка во општината има поголемо влијание врз администрацијата отколку информацијата за тоа колку Данска е успешна во оваа смисла.

Компарацијата исто така овозможува подготовка на листи за проверка на квалитетот на услугите. Тоа што една општина обезбедува услуга која што не е достапна во други повикува на објаснување, што значи поголема транспарентност за изборите кои се направени од страна на администрациите. Во експертскиот придонес во врска со темата имиграција, експертите беа во состојба да посочат кон неодамнешно истражување кое сугерира дека општо кажано, жените имигранти спаѓаат во 2 категории и поради тоа имаат различни потреби. За една група тоа беше потребата за интеграција, додека другата група сакаше да остане во контакт со семејството во матичната држава и да заштеди колку што е можно повеќе.

Со овие информации администраторите беа во состојба да развиваат идеи за решенија кои станаа референтна основа за решавање на тоа прашање.

Предизвици

Пристап до податоци кои имаат локална релевантност

Националните статистики не обезбедуваат податоци на микро-ниво

Достапност и квалитет на варијаблите на регионалните податоци

Мрежата на локални и регионални иницијативи за родово буџетирање во Шпанија претставуваат друг пример. Овие можности за воспоставување мрежи се важни за практичарите, како внатре така и надвор од владата и се клучни за целокупната работа на вклучување на родовото буџетирање во главните политики.

Родово буџетирање на ниво на програма

На ова ниво, односно кога фокусот е на распределбата на ресурси кон одредена програма или шема задачата за анализирање од родова перспектива е наједноставна. Во планирањето на програмата, карактеристиките на целната група би требало да бидат документирани. На ист начин, би очекувале основните карактеристики на корисниците да бидат забележани. Сепак, недостатокот на податоци разделени според полова припадност може да го спречат вршењето на анализата за појава на поволности. Во еден пример на шема за поддршка на мало претпријатие каде што не беше возможно да се одреди колку компании раководени од жени и колку компании раководени од мажи биле поддржани преку оваа шема, информациите од евалуација на шемата обезбедија делумна слика на состојбата. Ова, меѓутоа, се покажа како незадоволително. Позитивен резултат од оваа иницијатива за родово буџетирање беше воспоставувањето на системи кои ќе ги обезбедат овие податоци за сите проекти во иднина.

Многу често фокусот на анализа на ниво на програма е да се процени степенот до кој целите на родовата еднаквост се објаснети за програмата и опсегот до кој тие цели се постигнати. За да се направи ова важно е да се има колку што е можно повеќе информации за целната група. Така, на пример, доколку целната група на програмата се млади невработени лица и таа се спроведува на локално ниво потребно ќе биде да се развие демографски профил на младите незапослени лица за секоја локална област. Покрај податоците за пол, возраст, образование и тн., познавањето на состојбата во однос на хендикеп, етничка припадност, јазик може да посочи кон потенцијалните бариери кон пристап кон вработување, кои треба да се отстранат.

44

При селектирање кои програми треба да бидат предмет на буџетска анализа, една стратегија е да се одреди родовата релевантност на група програми и да се рангираат според приоритет, т.е. да се одберат оние кои имаат најголем потенцијал да направат позитивна разлика во смисла на родова еднаквост. Додека јасно постои корист од овој пристап, исто така треба да се потврди дека родовото буџетирање обезбедува можност за сите програми од јавниот сектор да постигнат поголеми резултати и да придонесат кон постигнување родова еднаквост кога истите се таргетираны од родова перспектива.

Појасна слика за вистинското влијание во врска со родовата еднаквост ќе се обезбеди преку компаративна анализа со други меѓусебно поврзани програми. Овој вид на компаративна анализа може да се врши во агенција која е одговорна за голем број на програми. Проширувањето на компаративната анализа кон ниво на сектор и на меѓу-секторско ниво ќе дозволи да се развие поширока слика за идентификација на успехите и пропустите, и онаму каде што е возможно, ќе доведе до прераспределба на ресурсите низ секторите.

Од огромна важност е лицата кои се одговорни за финансиите и оние кои се одговорни за давање на услугите/програмата да работат заедно за да развијат модел на заедничка одговорност за постигнување на целите на родовата еднаквост. Можеби постојат ограничувања во врска со правење на промени во алокација на ресурсите како одговор на родово чувствителната анализа и системот на носење одлуки треба да се адаптираат во интерес на подобрените резултати.

Проценките на корисниците се корисен инструмент на ова ниво како што е и консултацијата со пошироката целна група. Константното градење и проширување на профилот на целните групи, со фокус кон нивните родови потреби ќе овозможи постојано усовршување на целите.

GenderAlp

„GenderAlp“ е наднационален проект во рамки на Програмата Интерег на ЕУ која здружува 12 партнерски градови и региони од Австрија, Италија, Германија, Франција и Словенија, како и 12 градови и региони со статус на набљудувачи и се фокусира на темата на примена на родово сензитивен пристап кон просторно планирање и јавни буџети. Главно помеѓу неговите цели беше да се промовира родовото буџетирање со цел да се имплементира вклучување на родовите прашања во главните политики. Проектот ги таргетираше државните претставници и администрацијата на локално, регионално и национално ниво со цел да се генерира основа за знаење и опсег на алатки и методологија. (Посетете ја интернет страницата www.genderalp.com за целосни детали).

Помеѓу проектите кои се преземени од страна на GenderAlp беше еден кој ги вклучуваше Џенова, Минхен, Горна Австрија, Монферато Роеро и Салзбург. Целта беше да се развие методологија за родово сензитивна анализа. Проектот започна со идентификување на две главни прашања:

- Кои се потребите на државјаните мажи и жени?
- На кој начин администрацијата ги исполнува потребите на жените и мажите преку:
  - Политички избори
  - Обврски кои се преземени во буџетот
  - Услуги кои се понудени

Со цел да се изгради социо-економски профил на популацијата, беа создадени четири генерациски категории направени според години:

- Грижа за деца и адолесценти 0-19
- Усогласување на семејството и работата 20-59
- Грижа и поддршка 60-79
- Грижа за старите лица

Со воспоставената шема за контекстуална анализа на популацијата, следниот елемент од методологијата беше да се воспостават индикатори во врска со:

- Директни родови прашања
- Индиректни родови прашања
- Родови прашања во однос на животната средина

Во контекст на наднационалниот проект, беше предизвик да се најде заеднички приказ за родовата статистика.

Пилот иницијатива за родов буџет

До денес, голем дел од работата во врска со родово буџетирање беше спроведена преку пилот проекти; во некои случаи иницирани од страна на групи од граѓанското општество, а во други од страна на владини оддели или агенции. Во случај на второто, проектот честопати се нарачува поттикнат од граѓанското општество. Најчестата карактеристика на овие вежби е анализата на трошоци која е родово сензитивна.

Пилот иницијативата за родово буџетирање обезбедува можност за запознавање на потенцијалот на пристапот кој е родово сензитивен; ова е посебно случај со припадниците на администрацијата кои не сметаат дека родот е прашање од нивната област на работење или кои го имаат гледиштето дека влијанието на буџетот е родово неутрално. Поради тоа, пилот проектот станува важен за зголемување на свеста и за стимулирање на повторно преиспитување на претпоставките, кое што за возврат е важна почетна точка за работата кон вклучување на родовите прашања во главните политики.

Опсегот, квалитетот на анализата, степенот на учење, следењето зависи од нивото на политичката обврзаност и постоечките ресурси на проектот. Многу пилот студии, и покрај тоа што резултираат со важни наоди и стимулираат нов фокус, не се понатаму спроведени. Ова честопати може да значи дека она што е научено е изгубено, или во полош случај, дека наместо да се напредува кон вклучување на родовите прашања во главните политики, загубената можност може да претставува чекор назад.

Поддршката на високо ниво за иницирање на пилот проект е витална. Бидејќи многу иницијативи за пилот проекти се спроведени на ниво на програми, поддршката на ниво на оддел можеби не се смета за потребна. Меѓутоа, доколку поддршката од одделите е присутна уште од почетокот, можностите да се дисеминираат наодите и да се обезбеди следење се посигурни. На сличен начин, доколку владин оддел се повикува да иницира или да поддржи пилот проект, тогаш се појавува степен на загриженост, кое само по себе е корисно.

Планирањето е сè, и планирањето за сè од самиот почеток е доста важно. Еве некои аспекти за кои треба да се планира:

- Треба да се планира да се опфати, сфати и распространи она што е научено. Пилот проектот ќе продуцира низа информации за родовите аспекти кои треба да бидат проследени низ системот. Треба да се земе во предвид на кој начин пилот проектот ќе биде документиран и кои се каналите за проследување нагоре во системот.
- Стратешки одберете ја областа за анализа за да се продуцира знаење кое ќе отвори нови гледишта, кое е релевантно, можеби приоритет за родова еднаквост и кој го има капацитетот да реагира на релативно директен начин. Постои тенденција да се избере област во која релевантноста кон родот е највидлива. Сепак, постои предност во одбирање на област во која релевантноста не е толку видлива и преку тоа проширување на знаењето за родовите.
- Планирањето за проследување уште од почетокот ќе осигура континуитет на пилот проектот и поради тоа тој ќе има капацитет да придонесе

кон вклучување на родовите прашања во главните политики.

- Финансирањето треба да биде распределено кон пилот проектот за да се обезбедат соодветни ресурси. Родовата експертиза треба да биде применета со цел да се поддржи и насочи анализата и да се обезбедат ресурси.

- Покрај поддршка на високо ниво, на персоналот треба да му биде дадено задолжение да го надгледува пилот проектот, што од друга страна може да подразбира обука на персоналот или менторство со цел да биде соодветно екипирано.

- Да се опфати широк спектар на персонал, кој претставува колку што е можно повеќе аспекти од организацијата од областа на буџет, политики, корпоративни прашања, системи и информатичка технологија, вршење услуги, евалуација и тн. Ако треба да се променат главните политики, тогаш сите елементи мора да ја знаат својата улога и треба да се прилагодат кон промените. Ангажирањето на сите елементи од почетокот подобро ќе ја овозможи промената и ќе внесе перспектива од посебната експертиза на секој елемент.

- Да се инволвира граѓанското општество. Родовото буџетирање се однесува на демократизација на управувањето, зголемување на партиципацијата на корисниците на услуги, и во врска со целите на родова еднаквост - зголемување на партиципацијата на жените. Инволвираноста на граѓанското општество во пилот проект за родово буџетирање може да завземе различни облици: барање експертски придонес од претставници на женските групи; спроведување на фокус групи со жени кои директно се засегнати од буџетската линија/програма која се анализира; консултирање со експерти за родови прашања од научната јавност; создавање на механизми за да се бара придонес од групата за родово буџетирање од граѓанското општество

Улогаџа на граѓанскоџо општество

Вовед

Граѓанското општество е двигател на работата поврзана со родово буџетирање во Европа. Едно гледиште е дека низ светот родовото буџетирање се појави поради феминистичката практична политика. Шарп и Брумхил (Sharp & Broomhill, 2002 г.). Во напорот да се поттикне владина одговорност за нејзината обврзаност кон родово еднаквост, групите од граѓанското општество се обидуваа да промовираат родово буџетирање како еден начин за влијаење врз макроекономската политика од родово перспектива. Разочарани од неадекватната имплементација на вклучување на родовите прашања во главните политики, многу промотери и активисти веруваат дека родовото буџетирање има потенцијал да обезбеди анализа која бара промени. Однесувајќи се како мост помеѓу политичките одлуки и распределбата на ресурси, родовото буџетирање, со својот фокус на следење на парите, може да демонстрира недостаток на политиките за постигнување на родово еднаквост онаму каде на стратегиите не им се даваат соодветни ресурси.

Раната литература за родово буџетирање зборува за мешаниот состав на засегнати страни кои се инволвирани во иницијативите за родово буџетирање низ светот. Онаму каде што родовото буџетирање имаше најголемо влијание, тоа беше делумно поради постоењето на граѓанско општество кое функционира „надвор“ од владата и „внатрешен“ дел владини администратори. Во многу ситуации постоеше блиска соработка помеѓу двете групи на засегнати страни, со размена на експертиза и искуство; во други случаи надворешната група на граѓанско општество ја поттикна работата на администрацијата истовремено задржувајќи ја својата независност како набљудувач и критичар.

Научната јавност имаше важна улога, како членови на граѓанските групи и како индивидуални експерти. Тие помогнаа во развивање на начини за анализа и за обезбедување на родово експертиза на администрацијата. Улогата на академиците беше посебно обележана во Италија, каде што граѓанските групи се чини не се силно развиени како во другите држави во Европа. Во Италија, родовото буџетирање беше воведено преку еден меѓународен семинар во Рим, организиран од двајца академици и со финансиска поддршка од Посебната Комисија за еднакви можности. Бидејќи поголемиот дел од родови иницијативи во Италија се спроведени во рамки на владините администрации, академиците се ангажираат како консултанти за да спроведат анализа и да помогнат во интерпретирање на наодите.

Гледајќи напред кон развојот и зајакнувањето на практиката на родово буџетирање, претставниците на граѓанското општество, истражувачите и активистите ја препознаваат потребата за поголемо разбирање за тоа како се формулираат националните буџети со цел подобро да бидат запознаени со буџетите и со оние кои ги изготвуваат буџетите. Иако се достапни општи податоци за наведените процеси кои се вклучени во годишните буџети, постои празнина во знаењето за бирократските технички работи во врска со буџетите. Клучната димензија на изготвувањето на буџетите се однесува на политичките

одлуки кои ги презема владата. Граѓанското општество има улога при обидот да влијае врз тие одлуки за подобро да ја промовира родовата еднаквост. Сепак, кога станува збор за секојдневната работа на распределба на ресурсите, потребна е поголема транспарентност. Исто како што државните службеници можат да имаат корист од родовата експертиза во граѓанското општество, поблиската ангажираност помеѓу граѓанското општество и државните службеници ќе резултира со корист за сите и ќе помогне во унапредување на праксата на родово буџетирање.

Постојат многу функции кои ги врши граѓанското општество и вклучуваат:

- Формулирање на логиката позади родовото буџетирање
- демонстрирање на аналитичките алатки
- иницијативи за едукација на јавноста
- лобирање
- спроведување на вежби за трошоци
- услуги за консултации и обуки на јавната администрација
- продуцирање на алатки и прирачници
- пишување на паралелни извештаи и други мониторинг активности.

Интересно е да се забележи опсервацијата направена од страна на Шарп и Брумхил во врска со улогата на жените во заедницата во Австралиските трудови за родово буџетирање која датира од 1980-тите. Во тоа време владините оддели на федерално, државно и територијално ниво, ја превземаа праксата за изготвување на женски буџетски извештаи кои се засноваат на анализа на владините буџети кои го земаат во предвид родот. Ова беа „внатрешно владини“ вежби и должеа голем дел од своето постоење и успех на женската политичка машинерија, чиешто создавање беше поттикнато од женското движење и персоналот кој вклучуваше многу феминистки. Овие „фемократи“, како што беа наречени, ја придвижија работата за родово буџетирање. Меѓутоа тие можеби послужија за да го лимитираат придонесот на жените кои се надвор од владата. (Шарп и Брумхил, 2002 г.). Искуството покажува дека за да се дојде до значајна промена кон распределбата на буџетот треба да постои политички притисок надвор од владата за да се поттикне постоечката работа која се одвива во владата.

Работењето со пратениците е клучен елемент во едукацијата и активностите за подигање на свеста кои ги спроведуваат граѓанските групи. Поради природата на буџетските процеси, онаму каде што еден владин оддел и еден владин министер е одговорен и каде што одлуките ги носат неколку лица, парламентарците, посебно оние од опозицијата имаат многу мало влијание. Тие честопати се отворени, па поради тоа може да ги научат начините за ефективно интервенирање за оспорување на одлуките, да презентираат нова анализа, да осигураат транспарентност и да се стремат кон промовирање на интересите на јавноста. Многу парламентарци низ Европа веројатно во сите земји членки на Европската Унија учествуваат во семинари и работилници кои се организирани и спроведени од страна на членови на граѓански групи.

На страниците кои следат опишани се бројни граѓански групи кои се во првиот ред во борбата за промовирање на родовото буџетирање. Како и работата која ја извршуваат во нивниот сопствен град или држава, сите се членки на

Европската мрежа за родово буџетирање, која е исто така опишана. Профилите се следниве:

- Австрија Мониторинг група: Родово и јавно финансирање
- Германија Федерална иницијатива за родово буџетирање (Big-Budget)
- Шпанија La Plataforma Impacto de Género Ya
- Велика Британија Женска буџетска група на Велика Британија
- Европската мрежа за родово буџетирање

Австрија Мониторинг група: Родово и јавно финансирање

Австриската граѓанска група Мониторинг група: Родово и јавно финансирање ги започна своите активности во 2000. Оттогаш групата беше успешна во поттикнување на НВО, партиите од опозицијата и владата да се ангажираат со концептот и практикувањето на родово буџетирање. Групата објави книга во 2002, која дава преглед на меѓународното искуство со родово буџетирање, ги адаптираше концептите според австрискиот контекст и презентираше некои пристапи за давање на родов концепт на австрискиот федерален буџет. Книгата вклучуваше повик кон владата на Австрија на сите нивоа федерално, регионално и локално да воведат значајни иницијативи за родово буџетирање во владините политики и предложи начини како тоа да се направи. Исто така презентираше препораки за тоа како владините политики треба да се променат за да постигнат поголема родова еднаквост.

Тековната работа на Мониторинг групата се заснова на бројни важни доктрини:

- Родовото буџетирање е многу повеќе од родова анализа на приходите
- Процесите кои се поврзани со буџетите бараат поголема транспарентност и промени со цел да се обезбеди зголемено учество.
- Резултатите од анализата треба да доведат до алтернативни политики
- Анализата треба да ја опфати целокупната макроекономска стратегија
- Родовото буџетирање бара учество од граѓанското општество

Австриската федерална влада одлучи да воведат родово буџетирање во 2004. Како одговор на она што беше перцепирано од страна на Мониторинг групата како владина иницијатива која беше слаба во однос на планирање и поставување на цели и ѝ недостасуваше разбирање и вештини, некои членови на групата ја понудија својата експертиза и соработуваа со владините службеници. Неодамнешна одлука од групата е повеќе да се фокусира кон надворешно лобирање.

Поради силното лобирање на Мониторинг групата и посебно укажаната можност, реформата на буџетските закони во Австрија усвоена во 2007 година вклучува одредба за Ефективна еднаквост во родовото буџетирање помеѓу мажите и жените, која беше вградена во реформата на ниво на уставно право; како цел и како фундаментален принцип за буџетирање. Според уставната одредба, сите нивоа на владата треба да се стремат кон ефективна еднаквост на жените и мажите.

Во последно време Мониторинг групата повторно се фокусираше кон истражувачка работа за да ја прошири основата за родово буџетирање од

перспектива на демократска теорија, како и од перспектива на економска теорија.

Германската иницијатива за федерален родов буџет (BigBudget)

Германската иницијатива за федерален родов буџет (BigBudget) која ја започна својата работа во 2006 година, е составена од мажи и жени кои некое време работеа со родово буџетирање на теоретско и на практично ниво, како консултанти, научници и политички активисти. BigBudget се разви од „Иницијативата за родово сензитивен буџет во Берлин“ и се стреми кон целта за вметнување на стратегијата за родово буџетирање на федерално ниво во Германија.

Иницијативата гледа на родовото буџетирање како на соодветна и потребна стратегија за да се исполни уставната цел на родова еднаквост, содржана и во Заедничкиот правилник на Федералната влада (GGO)*, кој ја воспоставува стратегијата за вклучување на родовите прашања во главните политики. Иницијативата ја потенцира потребата од проценка на родовите влијанија, истражувајќи ги системите за даноци како и сите приходи (на пр. од приватизација) и разгледувајќи ги идните насоки на фискални и макро-економски одлуки како елементи на родово буџетирање.

Главните области на делување се:

- лобирање (во најголем дел преку изјави до медиумите)
- отворени писма
- придонеси кон паралелните извештаи и
- градење мрежи со останатите невладини организации

На почетокот, поголемиот дел од работата беше посветена кон лобирање за издавањето на физибилити студијата за родово буџетирање на Германската федерална влада, која конечно беше издадена во октомври 2007 г. Сега главниот фокус е ставен врз целта на имплементирање на предложените чекори од физибилити студијата.

Покрај тоа, иницијативата активно учествува во конференции на кои ја презентира својата позиција за родово буџетирање за да се здобие со поголема поддршка и подготвува книга за родово буџетирање. BigBudget е дел од мрежата на слични групи низ цела Германија (погледнете: <http://www.gender-budgets.de/>) и на Европската мрежа за родово буџетирање.

Неодамнешна опсервација направена од страна на Федералната иницијатива (како и од Берлинската иницијатива) се однесува на загриженоста дека работата во владата е во голема мера техничка вежба која се фокусира на квантитативна анализа. Се чувствува дека е време да се политизира прашањето за родово буџетирање и да се изнајде начин да се воведат феминистичката анализа во основата на работата внатре во владата. Исто така, имплементацијата на вклучување на родовите прашања во главните

* Дел 2 од GGO вели дека „Еднаквоста помеѓу мажите и жените е константен водечки принцип кој треба да биде промовиран во сите политички, правни и административни активности на Федералните министерства во нивните области на делување (вклучување на родовите прашања во главните политики)“.

политики на федерално ниво, која активно ја спроведување претходната влада, дојде до застој. Владината политика за родова еднаквост денес е редуцирана на полето на усогласување на работата и семејството. Вклучувањето на родовите прашања во главните политики и родовото буџетирање, како системски стратегии кон постигнување на родова еднаквост обврска која е содржана во Германскиот устав не се во функција.

La Plataforma Impacto de Género Ya

La Plataforma Impacto de Género Ya (Платформата за родово влијание сега) е група на феминисти и женски колективи, асоцијации за одредени прашања и регионални форуми, која е формирана со цел да се оспори неуспехот на шпанската влада да ја објави Проценката на родовото влијание (GIA) во однос на националниот буџет. Правната обврска да се продуцира Проценката на родовото влијание е најсилно артикулирана во Законот за проценка на влијанието врз родовите прашања од 2003 г. и неодамна преку Законот за еднаквост од 2007 г. Форумот посочува дека кога буџетот беше доставен до Шпанскиот национален парламент на 30 септември 2008 ова беше четврта година во која владата не успеа да ја исполни својата обврска со однос на проценката на родовото влијание.

Во 2007 година, „Платформата за родово влијание сега“ иницираше правна постапка против владата која тогаш беше одбиена од страна на Јавниот обвинител, но оттогаш беше прифатена како правно заснована од страна на Audiencia Nacional (Повисокиот апелационен суд).

Прашањето привлече значајно внимание од медиумите кога буџетот беше доставен до парламентот во 2008. Со одговорност за Проценката на родовото влијание која лежи кај Министерството за финансии, дискусиите низ печатените медиуми се повикуваа на контакти од Министерството за еднаквост, што резултираше со задоцнета публикација на Проценката на родовото влијание.

Медиумското внимание е корисно за подигање на јавната свест за прашањето, што од друга страна е корисно за поттикнување притисок од јавноста општо врз владата и надлежните владини оддели, т.е. Министерството за финансии. Покрај користењето на медиумите за да се постигне напредок во сопствената кампања во врска со буџетите за родова еднаквост на национално ниво во Шпанија, La Plataforma Impacto de Género Ya применува бројни други алатки, вклучувајќи петиции преку интернет, блогови, и други активности преку интернет и „ангажирани“ писма до стратешки членови на владата и државната машинерија. Платформата исто така одржа серија на состаноци со клучни членови на Шпанскиот национален парламент.

По доцното објавување на Проценката за влијанието на еднаквоста, La Plataforma Impacto de Género Ya одржа јавна средба на крајот на октомври 2008 г. за да го дискутира статусот на Проценката на родовото влијание и да постигне напредок на кампањата за родово еднаков буџет. Платформата сака да им даде глас на женските групи на најниско ниво. Тие групи се дел од членството на Платформата и беа во голема мера присутни на

состанокот во октомври. Тековната работа ќе се фокусира кон лобирање насочено кон владата за да се продлабочи анализата која се користи за да се продуцира Проценката на родовото влијание и за посилни политички дебати во врска со оние прашања кои се од најголем приоритет за жените.

Женска буџетска група на Велика Британија

Женската буџетска група на Велика Британија (WBG) е една од најдобро познатите и најдокументирана граѓанска група која делува во областа на родово буџетирање. Формирана во 1989, Женската буџетска група здружува феминисти со образование од област на економијата, истражувачи, експерти за политики, синдикалци и активисти кои работат кон визијата за општество во кое постои родова еднаквост во кое финансиската независност на жените ќе им дава поголема автономија на работа, дома и во граѓанското општество.

Работата на Женската буџетска група се раководи од основното прашање „Каде се трошат средствата и кое е нивното влијание врз родовата еднаквост?“. Нејзините активности се вбројуваат во три опширни категории:

- Давање на одговор кон годишниот национален буџет и извештаите пред донесување на буџетот;
- Поттикнување на владата, посебно трезорот на Нејзиното Височество, (Министерството за финансии на Велика Британија) да го вклучи родовото буџетирање во својата работа;
- Работа со жени кои живеат во сиромаштија за да го поддржат нивниот ангажман во процесот на носење одлуки и воведување на искусвени докази кои може да имаат влијание врз политиките.

Одговорите на Групата кон националниот буџет станаа главна карактеристика на неговата работа. Информирани и зајакнати од работата на членовите и истражувањата на научниците, како и од нивните искуства како промотери на јавни политики, одговорите имаат за цел да бидат ригорозни и да ги претставуваат потребите на жените, истовремено експлоатирајќи ги актуелните политички можности. Анализата е вредна алатка за многумина, како во самата влада, така и надвор од владата.

Самиот ден на разгледување на буџетот, традиционално еден ден во годината кога широк спектар од популацијата на Велика Британија се фокусира врз макроекономската политика, сега стана важна можност за ставање на фокусот врз родовата еднаквост како една од сферите на економската политика.

Женската буџетска група исто така се стреми да промовира родова анализа која ќе се врши во рамки на владата. Напредокот во оваа област го опфаќа приближувањето на владата кон еден процес на креирање на политики кој опфаќа повеќе консултации и се „заснова на докази“. Беше назначен Министер за женски прашања и сега постои обврска Трезорот на Нејзиното Височество да држи редовни состаноци со министри и службени лица за да ја презентира и дискутира за родовата анализа на буџетот и на пред-буџетските извештаи подготвени од Женската буџетска група.

Генерално, работата на Женската буџетска група може да биде

карактеризирана како постепено подигање на свеста и вежба за градење капацитет внатре и надвор од владата. Градењето на партнерства и промената на сфаќањата на државните службеници и другите лица кои се на позиции на власт можеби нема веднаш да се одразат врз буџетот, но може да предизвикаат промени подоцна. Таков беше случајот кога Женската буџетска група го убеди Трезорот на Нејзиното Височество да спроведе Проектот за родова анализа на трошоците (GAP). Менаџерот на програмата на Женската буџетска група беше привремено преместен на работа со половина работно време во Трезорот како проектен менаџер, додека членовите на Женската буџетска група обезбедија техничка помош.

Проектот за родова анализа за трошоците направи родова анализа на трошењата во Одделот за работа и пензии и во Одделот за трговија и индустрија, ставајќи фокус кон програмите „New Deal“ и услуги за мали бизниси. Проектот служеше како важен начин за подигање на свеста и градење на капацитети во владата во врска со важноста на родовата анализа на трошоци. Неговите наоди беа вклучени во Прегледот на трошоци за 2004 г.

Тековната работа на Женската буџетска група е фокусирана врз должноста на јавниот сектор да промовира родова еднаквост и да го користи релевантното законодавство за да лобира за поголема употреба на анализата на родовото буџетирање.

Европска мрежа за родов буџет

Европската мрежа за родов буџет беше формирана во февруари 2006 на семинар во Виена, организиран од страна на Мониторинг групата за родови прашања и јавни финансии, граѓанска група која работи на родово буџетирање во Австрија. Фокусот на семинарот беше да се здружат активистите и претставниците на научната јавност, кои се инволвирани во иницијативи надвор од владата со цел да се зајакне создавањето на мрежи и размена на искуства и да се искористи претседавањето на Австрија со Европската Унија лобирајќи за интеграција на родовото буџетирање во Европската Унија.

Учесниците ги презентираа деталите од својата работа во врска со родовото буџетирање, нагласувајќи одредени пристапи, заклучоци и сознанија. Ставајќи го акцентот врз искуството на различни држави, дискусијата се насочи кон стратегиите за интегрирање на родовото буџетирање во политиките на јавно финансирање низ цела Европа, фокусирајќи се на родовото буџетирање како алатка за зголемување на демократизацијата и учеството и за имплементирање на родовото буџетирање како составен дел на буџетските политики.

Важен резултат од овој прв состанок беше изработката на Манифест и повикот до Шефовите на европските држави и влади (како и до Европската Комисија). Манифестот беше искористен како алатка за лобирање до службените лица кои присуствуваа на конференцијата која се одржа веднаш по семинарот.

Анекси

Речник*

Проценка на корисниците

Собирањето и анализата на мислења во врска со тоа колку услугите и програмите ги исполнуваат потребите и приоритетите на целните групи. Информациите може да се собираат на различни начини, на пример, преку анкетирање на јавното мислење, анкети за однесување или полуструктурирани интервјуа.

Буџет

План како да се добијат и потрошат пари во одреден временски период или за одредена активност.

Буџетски процес

Се однесува на фазите на буџетските планови. Во принцип овие фази се состојат од:

- Фаза 1: Формулирање на буџетот
- Фаза 2: Одобрување на буџетот
- Фаза 3: Имплементација на буџетот
- Фаза 4: Евалуација на буџетот

Буџетирање

Планирање на приходите и трошоците во одреден период, вклучувајќи одредување на приоритети.

Граѓанско општество

Волонтерски организирани цивилни лица во невладини/непрофитни организации, како што се синдикати, женски организации, организации за животната средина, цркви, спортски клубови, мрежи на пациенти, лоби групи, младински движења, организации за развојна соработка, организации на потрошувачи, и тн. Колективно, овие ентитети се (познати како) социјален капитал на општеството.

Фискални политики

Владините политики во кои данокот се користи да се постигнат одредени политички цели, како што е прераспределба на приходи, економски пораст, еднаквост или одржлив развој.

Род

Се однесува на социјалните разлики помеѓу мажите и жените. Родот ги

* Репродуцирано од Van Beveren, Thera van Osch и Sheila Quinn, 2004, Буџетирање за локални иницијативи за родов буџет. Vrouwen Alliantie, Utrecht со дозвола од авторите.

идентификува социјалните, културните, политичките и економски одредените релации помеѓу мажите и жените. Врските помеѓу родовите се разликуваат од место до место и во текот на времето; тие се менуваат како одговор на условите кои се менуваат. Полот, спротивно на ова, ја идентификува биолошката разлика помеѓу жените и мажите, која останува константа.

Родова ревизија

Проценка на опсегот до кој родовата еднаквост е ефективно институционализирана во политиките, програмите, организационите структури и процедури (вклучувајќи ги процесите на носење одлуки) и во соодветните буџети.

Анализа на родов буџет

Анализата на влијанието на (владините) трошоци и приходи врз социјалната положба и можностите за мажите, жените, момчињата и девојчињата и социјалните врски помеѓу нив. Анализата на родовиот буџет помага да се одлучи како политиките треба да се прилагодат за да се постигне нивното максимално влијание и каде ресурсите треба да бидат прераспределени за да се постигне хуман развој и родова еднаквост.

Родово буџетирање

Примената на родова перспектива кон финансиските планови и буџетските процеси, со земање во предвид на потребите и приоритетите на (различни групи на) жени и мажи, свесни за различните улоги кои ги имаат во домот, на работното место и во општеството.

За Советот на Европа, родовото буџетирање е „примена на родово-сензитивните политики во буџетскиот процес. Тоа значи проценка на буџетите од родов аспект, вградување на родовата перспектива на сите нивоа од буџетскиот процес и реструктурирање на приходите и трошоците со цел да се промовира родова еднаквост“.

56

Иницијативи за родово буџетирање

Иницијативите кои се фокусираат кон истражување и анализирање на буџети за да се добие слика за последиците за (различни групи на) жени и мажи и да се развијат стратегии за родова еднаквост.

Распределба според род на статистичките податоци

Спецификација на податоци за жени/девојчиња во споредба со мажи/момчиња. Поделба (или распределба) на социо-економските статистики за да се видат разликите и сличностите помеѓу (различни групи на) жени/девојчиња и мажи/момчиња. Овие податоци се основни за родово буџетирање во спротивно би било невозможно е да се процени влијанието на буџетите врз родовите односи.

Родова еднаквост

Ситуација во која жените и мажите уживаат еднакви права и можности, на начин кој подеднакво ги валоризира и фаворизира однесувањата, аспирациите, желбите и потребите на жените и мажите.

За Советот на Европа, родовата еднаквост значи „еднаква видливост, подеднакво давање на моќ и одговорност и еднакво учество на двата пола во сите сфери на јавниот и приватниот живот. Родовата еднаквост е спротивна на родовата нееднаквост и не се однесува на разликата меѓу половите“.

Вклучување на родовите прашања во главните политики

Процесот на проценка на импликациите за жените и мажите на било која планирана активност, вклучувајќи ја легислативата, политиките или програмите, во било која област и на сите нивоа. Вклучувањето на родовите прашања во главните политики е стратегијата за интегрирање на грижите и искуствата на жените и мажите во подготовката, имплементацијата, мониторингот и евалуацијата на политиките и програмите во сите политички, економски и општествени сфери. Ова се прави со цел жените и мажите подеднакво да имаат корист од политиките и да не се поттикнува нееднаквост. Конечната цел на вклучувањето на родовите прашања во главните политики е да се постигне родова еднаквост (дефиниција на Економскиот и социјалниот совет при Обединетите Нации ECOSOC, јули 1997 г.).

За Советот на Европа, вклучувањето на родовите прашања во главните политики претставува „(ре)организација, подобрување, развој и евалуација на процесите за креирање политики, пришто перспективата на родова еднаквост се вградува во сите политики и на сите нивоа и фази, преку засегнатите страни кои се вообичаено вклучени во креирање на политиките“.

Родова перспектива

Визијата која дозволува да се разберат и анализираат карактеристиките кои ги дефинираат жените и мажите на специфични начини, вклучувајќи ги нивните сличности и разлики. Според Меѓународната организација на трудот, родовата перспектива „е инструмент за пристапување кон реалноста преку преиспитување на врските на моќ поставени помеѓу мажите и жените, или општо кажано социјалните врски. Тоа е концептуална рамка, методологија за интерпретација и инструмент за критичка анализа кој ги насочува одлуките, ги проширува и менува гледиштата, и ни овозможува да ги реконструираме концептите, анализираме сфаќањата и да идентификуваме родови предрасуди и условувања, за последователно да размислиме за нивна ревизија и модификација преку дијалог“. (Cinterfor, 1996 г.)

Односи меѓу родовите

Општествено и културно условени врски помеѓи мажите и жените.

Владини буџети

Финансиски планови за владини трошоци и приходи кои се засноваат на легислатива и регулатива, и кои треба да бидат одобрени од страна на демократски избраните претставници (т.е. пратениците). Владините буџети се стремат кон постигнување на одредени општи политички цели, како што е економски пораст, стабилност на цените, целосно вработување, еднаква дистрибуција на приходи, социјална сигурност, задолжително образование до одредена возраст, пристап до здравствени услуги, човекови права, еманципација, одржливо користење на природните ресурси, домување за сите и тн.

Политичкиот потпис на одредена влада ги одредува главните приоритети за време на периодот на нејзино владеење. Овие приоритети се наведени секоја година во годишниот буџетски извештај. Годишниот буџетски извештај е еден од најважните документи кои се продуцирани од владата. Тој одредува како ќе се добијат и потрошат приходите.

Бруто домашен производ (БДП)

Кумулативната пазарна вредност на сите финални производи и услуги кои се продуцирани за пари во дадена земја во даден временски период, по одземање на трошоците за добрата и услугите кои се користени во процесот на производство, но пред амортизација.

Интерсекторски родоv пристап

Метод за социјално истражување кој истовремено ги анализира родот, етничката припадност, класата, сексуалноста и другите општествени разлики.

НВО

Невладина организација која функционира на не-профитна основа.

Јавни приходи

58

Приходот на владата, кој во најголем дел се состои од директни даноци, индиректни даноци и социјални придонеси.

Ресурси

Книги

- A Guide to Budget Work for NGOs, The International Budget Project, Washington, DC <http://www.internationalbudget.org/>.
- Budlender, Debbie, Diane Elson, Guy Hewitt, and Tanni Mukhopadhyay, eds, 2002, Gender budgets make cents: Understanding gender-responsive budgets, London: Commonwealth Secretariat.
- Budlender, Debbie, and Guy Hewitt, eds, 2002, Gender budgets make more cents: Country studies and good practice, London: Commonwealth Secretariat.

- Budlender, Debbie, and Rhonda Sharp, with Kerri Allen, 1998, How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and analysis, Commonwealth Secretariat and the Australian Agency for International Development.
- Budlender, Debbie, and Rhonda Sharp, with Kerri Allen, 1998, How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and practice, Commonwealth Secretariat.
- Isabella Bakker, 2002, Fiscal policy, accountability and voice: the example of gender responsive budget initiatives, UNDP Human Development Report.

Интернет страни

BRIDGE поддржува родово лобирање и напори за вклучување на родовите прашања во главните политики од страна на оние кои ги креираат политиките како и на практичарите преку премостување на јазот помеѓу теорија, политика и пракса со пристапни и различни родови информации. BRIDGE беше воспоставена во 1992 година како специјализирана родова и развојна служба за истражување и информации при Институтот за развојни студии (IDS), Велика Британија.

Материјалите со најнови информации и практики на BRIDGE обезбедуваат пристапен преглед на последните размисли во врска со родова тематика и сижеа од најкорисните ресурси. Секој пакет материјали вклучува Извештај со осврт и колекција на дополнителни ресурси.

http://www.bridge.ids.ac.uk/reports_gend_CEP.html#Budgets

Интернет страницата на Родово одговорно буџетирање е групен напор помеѓу Развојниот фонд за жени при Обединетите Нации (UNIFEM), Секретаријатот на Комонвелтот и Канадскиот меѓународен центар за развој и истражување (IDRC), кој беше отворен во 2001 г. Интернет страницата има за цел да ги поддржи напорите на владите, женските организации, членови на парламентите и научниците за да осигура дека планирањето и буџетирањето ефективно ќе одговараат на целите за родова еднаквост. Интернет страницата исто така им обезбедува на практичарите разновидни ресурси, проценки и материјали од обуки за родово одговорно буџетирање. Конечно, страницата има за цел да промовира споделување на информации во рамки на региони за искуствата на земјите и да го олесни градењето мрежи и соработката помеѓу државите, граѓанското општество и меѓународните организации.

<http://www.gender-budgets.org/>

Меѓународното буџетско партнерство (IBP) беше формирано во рамките на Центарот за буџет и политички приоритети со цел да соработува со организациите од граѓанското општество во земјите во развој за да анализира, да врши мониторинг и да влијае врз владините буџетски процеси, институции и резултати.

Интернет страницата содржи извештаи, ресурси и мрежи кои обезбедуваат корисни информации за иницијативите низ целиот свет за промовирање на буџетски системи кои се потранспарентни и ориентирани околу луѓето.

<http://www.internationalbudget.org/>

Библиографија

- Buddlender, Debbie, and Rhonda Sharp, with Kerri Allen. 1998. How to do a gender-sensitive budget analysis: Contemporary research and practice. London and Canberra: Commonwealth Secretariat and AusAid.
- Elson, Diane (2002): Gender-responsive budget initiatives: Some key dimensions and practical example. In: Gender budgeting initiatives. strategies, concepts and experiences. Papers from a high-level international conference, "Strengthening economic and financial governance through gender responsive budgeting", 16-18 October 2001, Brussels.
- Feiler, Klaus (2008). A future-oriented steering mechanism: Gender budgeting in Berlin. Powerpoint presentation given at the 52nd Session of the United Nations Commission on the Status of Women Meeting on "Financing for gender equality and the empowerment of women" 25 February-7 March 2008. New York.
- Gender mainstreaming. Conceptual framework, methodology and presentation of good practices. Final report of activities of the Group of Specialists on Mainstreaming (EG-S-MS). Directorate General of Human Rights, Council of Europe, 1998.
- Gubitzer, Luise, Klatzer, Elisabeth and Michaela Neumayer (2008), Gender budgeting Anleitung und Beispiele zur Umsetzung in öffentlichen Institutionen, Vienna [Gender budgeting handbook for public officials].
- Holvoet, Nathalie (2006) Gender budgeting: Its usefulness in programme-based approaches to aid. EC Gender Helpdesk.
- Junta de Andalucía. Consejería de Economía y Hacienda. Elaboración: Comisión de Impacto de Género en los Presupuestos (2007): Gender impact evaluation report from the draft budget for the Autonomous Region of Andalusia for 2008.
- Klatzer, Elisabeth. Watch Group. Gender and Public Finance (2008): The integration of Gender Budgeting in Performance-Based Budgeting. Paper presented at the conference "Presupuestación Pública Responsable con la Igualdad de Género" (Public budgeting responsible to gender equality), 9-10 June 2008, Bilbao.
- Klatzer, Elisabeth and Michaela Neumayr (eds.) Watch Group. Gender and public finance (2006): Gender budgeting in Europe. Conference documentation from meeting of European Gender Budgeting Initiatives, 5-7 February 2006.
- Madoerin, Mascha (2007): Gender-responsive budgeting initiatives in Switzerland: Work in progress. Editor: Federal Office for Gender Equality, Switzerland. Translation: Thor Erik Maeder, Laos.
- Me, Angela (2008), What are the new challenges for Gender Statistics? In Gender Gap and Economic Policies: Challenges and good practices, ed. Ewa Ruminska-Zimny, Geneva and New York, 2009 (forthcoming).
- Outla, Veronika et al. (2007), Gender budgeting in practice. Report from a Transnational GenderAlp Project involving Austria, Bulgaria, Czech Republic, Hungary and Italy.
- Report on gender budgeting. Final report of the Group of Specialists on Gender Budgeting (EG-S-GB). Directorate General of Human Rights, Strasbourg, 2005.
- Sharp, Rhonda (2003): Budgeting for equity. Gender budget initiatives within a framework of performance oriented budgeting. New York: United Nations Development Fund for Women.
- Swedish Government Official Reports, (2007:15). Gender mainstreaming manual. A book of practical methods from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee (JämStöd).

- Swedish Government Official Reports, (2007:15). Gender Equality in Public Services. Some useful advice on gender mainstreaming. A book of ideas for managers and strategies from the Swedish Gender Mainstreaming Support Committee (JämStöd).
- Swedish Government Offices (2006). Moving ahead: Gender budgeting in Sweden
- Van Beveren, Jacintha, Thera van Osch and Sheila Quinn, 2004, Budgeting for all: Manual for local gender budget initiatives, Vrouwen Alliantie, Utrecht.
- Von Felton, Mirjam (2008) in Gender-responsive budget analysis in the Canton of Basel-Stadt, Switzerland. Editors: Office for Gender Equality of the Canton of Basel-Stadt, Statistical Office of the Canton of Basel- Stadt, Women's Council of the Canton of Basel-Stadt.
- Weinmann, Ute (2007), Implementation of gender budgeting in the Federal State of Berlin. Paper given at the 2nd Andalusian Conference on Economy and Budgeting with a Gender Perspective. 12 and 13 December 2007, Malaga.

Оддел за родова еднаквост
Генерален директорат за човекови права и правни прашања
Council of Europe
F-67075 Strasbourg Cedex